

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petr Chamrád

**Nové instituty pořízení pro případ smrti v novém občanském
zákoníku**

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nové instituty pořízení pro případ smrti v novém občanském zákoníku vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Ostravě dne 18. 3. 2013

Petr Chamrád

„Tímto bych velmi rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Tomáši Tintěrovi, za odborné vedení a cenné rady při tvorbě této diplomové práce.“

Obsah

Úvod	6
1. Soukromoprávní kodexy dědického práva od roku 1811 a jejich stručný vývoj	11
1.1 Všeobecný občanský zákoník 1811	11
1.2 Střední občanský zákoník 1950	13
1.3 Občanský zákoník 1964	13
1.4 Občanský zákoník 2012	14
2. Právní úprava nových institutů pro případ smrti a její problematické aspekty	15
2.1 Dědická smlouva	15
2.2 Dovětek	18
2.3 Odkaz	20
2.4 Darování pro případ smrti	24
3. Vybrané problematické aspekty právní úpravy a jejich řešení pomocí staré judikatury	28
3.1 Dědická smlouva	28
3.1.1 Totožnost právní úpravy NOZ a ABGB	28
3.2 Dovětek	30
3.2.1 Závěť či dovětek	30
3.2.2 Zrušení dřívějšího dovětku pozdějším	31
3.2.3 Dopis dovětkem	32
3.3 Odkaz	33
3.3.1 Odkazovník či dědic	33
3.3.2 Odkaz, příkaz a nadace	34
3.4 Darování pro případ smrti	36
3.4.1 Darování pro případ smrti nebo odkaz	36
4. Shrnutí změn de lege ferenda	39
4.1 Návrhy změn paragrafových znění	39
4.2 Výkladová pravidla	40
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů	45

Shrnutí	48
Summary.....	49
Klíčová slova / Key words	50

Úvod

Přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen NOZ), přináší do českého práva dědického mnoho nových a zajímavých institutů, současnému platnému a účinnému právu neznámých. Mnoho z těchto institutů bylo po dobu více než 60 let pokládáno za historickou právní úpravu, která pro současné právo v drtivé většina sloužila jako didaktická pomůcka z hlediska komparace. Vstupem NOZ v platnost tak vstoupily znovu v život instituty pro případ smrti jako dědická smlouva, dovětek, odkazy či dříve dosud neplatné darování pro případ smrti a další. Znovu oživení těchto institutů však sebou nese řadu problémů, od výkladu těchto nových ustanovení, přes komparaci výkladu v dřívější praxi za doby platnosti a účinnosti předpisů jako Všeobecný občanský zákoník (dále jen ABGB¹) až po otázky řešení problematických jevů pomocí starší² judikatury.

Domnívám se, že se hlediska současného chápání dědického práva, kdy došlo k upřednostnění zákonné dědické posloupnosti a možností sepsat závět, se může zprvu jevit jako praktičtější zkoumat tyto dva dědické důvody. Na druhou stranu bude o to zajímavější zkoumat dosud neznámé instituty, které teprve budou hledat své právoplatné místo v aplikační praxi, a proto se ve své diplomové práci zaměřím právě na ně.

Klíčovými pojmy z názvu mé diplomové práce jsou tzv. nové instituty pořízení pro případ smrti. Instituty pořízení pro případ smrti pro účely své diplomové práce chápu ve smyslu § 1491 NOZ s tím, že zkoumám ty, které nebyly součástí právní úpravy zák. č. 40/1964 Sb., tzn. především zde výslovně uvedená pořízení, dědickou smlouvu a dovětek, a dále pak odkaz, který může být součástí všech pořízení pro případ smrti. Pojem instituty pořízení pro případ smrti používaný pro účely této diplomové práce však úmyslně zahrnuje i darování pro případ smrti. Důvody pro přiřazení darování pro případ smrti k těmto institutům jsou samozřejmě součástí této diplomové práce. Mnou vybranými a zkoumanými instituty jsou tak dědická smlouva, dovětek, odkaz a darování pro případ smrti. Zprvu tvoří

¹ Pro účely této práce používám znění ABGB účinné k 28. 10. 1918, kdy byl přijat účinností zákonem č. 11/1918 Sb., známým jako recepční norma. Odkazuje-li text této práce na znění dle komentáře nebo judikatury, jedná se stále o stejné znění zákona, není-li řečeno jinak, jelikož ve zkoumaných ustanoveních dědického práva nedošlo k žádné novelizaci.

² Pojem starší judikatury je nutno chápat jako judikaturu z doby první republiky či dokonce i z období Rakouska-Uherska, ve smyslu výkladu, který k tomuto termínu poskytl JUDr. Lukáš Králík v příspěvku Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rektifikace občanského práva, k nalezení v: (KRÁLÍK, Lukáš. Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rektifikaci občanského práva. In VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 103 – 111).

nesourodý celek, u kterého však existují neodmyslitelné právní vnitřní spojitosti, na které se zaměřím ve své práci.

Cílem mé práce je porovnat právní úpravu této problematiky v novém občanském zákoníku, tedy zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s právní úpravou jemu předcházející, tj. zejména ABGB a na něj navazujícího návrhu občanského zákoníku z roku 1937 a zároveň s právní úpravou občanských zákoníku z let 1950 a 1964 s akcentem zahraniční právní úpravy občanského práva rakouského³.

Domnívám se, že právní úprava v NOZ s drobnými odchylkami kopíruje právní úpravu ABGB a tudíž je možno používat starší judikaturu na problematické aspekty ihned po vstupu zák. č. 89/2012 Sb. v účinnost. Zaměřuji se tak na následující otázku, zda jsou zkoumané nové instituty pro případ smrti uvedené v NOZ zcela novou právní úpravou těchto institutů nebo jsou kontinuální s právní úpravou předchozích občanských zákoníků na našem území a tudíž lze využít praktické i teoretické poznatky získané již při aplikaci předchozích zákonů. K zodpovězení této otázky tak musím nejprve zjistit, jaké jsou problematické aspekty nové právní úpravy a jejich řešení, včetně aplikace starší judikaturu na instituty dědického práva v NOZ.

K otázce aplikace starší judikatury se názorově shodují s právním názorem JUDr. Lukáše Králíka⁴, který se domnívá, že pokud se při pracích na rekonstrukci občanského zákoníku jeho autoři netajili velkou inspirací v ABGB, pak se právě judikáty ze sbírek k tomuto zákonu stávají opět velmi důležitou součástí české právní praxe. Mnoho z judikátů má již v právních větvách zobecněná právní pravidla, jež se bez úpravy dají i dnes přímo interpretovat. JUDr. Králík dodává, že nakonec tedy můžeme bez váhání konstatovat, že i starší judikatura je tak ve značné míře aplikačně využitelná i v dnešní právní praxi s čímž souvisí i otázka jejího zpřístupnění v co největší míře pro odbornou veřejnost. Myšlenku využití judikatury ABGB hodlám plně realizovat na řešení problematických aspektů právní úpravy mnou zkoumaných institutů pro případ smrti uvedených v NOZ.

³ Pro účely této práce dále také jako „rakouské ABGB“ nebo „ABGB v Rakousku“, tzn. Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (rakouská verze označena JGS Nr. 946/1811), online dostupné v aktuálním znění na: Bundeskanzleramt: RIS. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom 11.09.2012 [online]. ris.bka.gv.at, 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012] Dostupné na <<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>>.

⁴ KRÁLÍK, Lukáš. Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rekonstrukci občanského práva. In VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 103 – 111.

Ve své práci budu používat především srovnávací metody. Srovnáním jednotlivých institutů v rámci různých zákoníků vytýčím jejich obecné pojmy a odhalím a zdůvodním jejich podstatné rozdíly. Nezbytnými metodami budou metody logické, kdy nejprve abstrahuji pojmy důležité pro svou práci, induktivními metodami získám obecné pojmy z konkrétních ustanovení a následně pak pomocí deduktivní metody vytvořím řešení problematických aspektů nové právní úpravy. Z logických metod dále využiji analýzu k rozkladu jednotlivých zákonných ustanovení na samostatné prvky, které pak budu blíže zkoumat, upřesňovat, vykládat a měnit a následně pak syntetickou metodou navrhnu novou konkrétní právní úpravu, která bude řešit dosavadní problematické aspekty právní úpravy NOZ.

Tématem dědické smlouvy, odkazu, dovětky či darování pro případ smrti se v obecné rovině zajímá velké množství monografií i odborných článků. Mezi ně patří především autor nového občanského zákoníku prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš s *Velkým akademickým komentářem občanského zákoníku s poznámkami de lege ferenda*⁵, monografie *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*⁶, s publikací *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*⁷ a další, včetně mnoha odborných článků zabývajících se touto problematikou. Mezi další autory patří Petr Bílek s monografií *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*⁸, nebo Robert Kučera a jeho *Dědictví*, či autorka Eva Janáčková s *Encyklopedií pojmů nového soukromého práva*⁹. Dědickým právem NOZ se také zabývá autor Václav Bednář ve své monografii *Testamentární dědická posloupnost*¹⁰ a odborném článku *Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva*.¹¹ Významnou publikací je rovněž *Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*¹² autorského kolektivu Vojáček, Tauchen a Schelle. Dalšími cennými zdroji jsou odborné články, z nichž mohu jmenovat *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*,

⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář – 2. svazky*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. 2640 s.

⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. 1120 s.

⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2001. 302 s.

⁸ BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s.

⁹ JANEČKOVÁ, Eva, HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2012. 208 s.

¹⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s.

¹¹ BEDNÁŘ, Václav. *Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. Obchodní právo: časopis pro obchodně právní praxi*. 2012, č. 5, s. 162-168.

¹² VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 437 s.

*Ad notam*¹³ od Karla Eliáše, *Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich právní úpravy v Právním fóru*¹⁴ od L. Jeřábkové a mnoho dalších. Všechny výše jmenované zdroje mnohdy detailně popisují novou právní úpravu, avšak již jen okrajově, mnohdy vůbec, dochází k srovnání právních úprav a už zcela opomíjejí například problematiku využití starší judikatury při řešení jednotlivých problematických aspektů. Cenným zdrojem se tak stává nejen text samotných občanských zákoníků ale především *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému* autorů Rouček a kol.¹⁵ z roku 1936, který postihuje problematiku ustanovení ABGB a zároveň již dává náhled k návrhu občanského zákoníku z roku 1937, jenž se stal mimo jiné jedním z inspirativních zdrojů při tvorbě nového občanského zákoníku, jak uvádí ve své důvodové zprávě Karel Eliáš. Komentář přináší obsáhlou judikaturu soudů, která může být cenným zdrojem pro řešení problematických aspektů právní úpravy v oblasti nových institutů dědického práva nového občanského zákoníku. V otázce judikatury k ABGB je pak zcela nepostradatelným zdrojem rozsáhlá publikace Františka Vážného *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*, která obsahuje kompletní judikaturu z let 1919-1945. Neopomenutelným zdrojem je rovněž rakouská právní úprava, jež je faktickým pokračováním ABGB na rakouském území. Ve zkoumaných otázkách mnohdy dochází k zajímavému jevu, kdy původní ustanovení ABGB zůstává v nezměněné, platné a účinné podobě v rakouském právu. V těchto případech pro lepší srovnání využiji judikaturu rakouských soudů po roce 1950.

Mnohosti občanskoprávních úprav a komplexnosti tématu odpovídá i struktura mé práce. První kapitolou je nezbytný přehled vývoje dědického práva, potažmo soukromého práva, na našem území z hlediska soukromoprávních kodexů. V této kapitole vystihnu jednotlivé prameny dědického práva, které jsou nezbytnou součástí pro srovnávání jednotlivých zkoumaných institutů v následujících kapitolách. Druhou kapitolou vymezím jednotlivé zkoumané instituty a poskytnu srovnání jejich zobecněných právních pravidel. Bez pochopení a následného srovnání základů v jednotlivých zákonících není možno zabývat se podrobně jednotlivými problematickými aspekty, tudíž považuji za zcela nezbytné, aby byly vyčleněny do zvláštní kapitoly. V následující kapitole se pak zaměřím na takto odhalené vybrané

¹³ ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad notam*. 2003, č. 5, s. 97 – 104.

¹⁴ JEŘÁBKOVÁ, L. *Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich právní úpravy. Právní fórum*. 2005, č. 9, s. 355-361

¹⁵ ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 6. dílů*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936.

problematické aspekty, jakož i interpretační problémy a to včetně využití starší judikatury a rakouské právní úpravy při jejich řešení. K neodmyslitelným součástem mé práce patří i mnou navržená řešení *de lege ferenda*, která pomohou řešit zjištěné problematické aspekty nové právní úpravy. Poslední kapitola reflektuje jednotlivé problematické aspekty především z hlediska navržených změn právní úpravy *de lege ferenda*, ale i interpretační pravidla vytvořena výzkumem daného tématu.

1. Soukromoprávní kodexy dědictvého práva od roku 1811 a jejich stručný vývoj

Dědictvé právo, jakožto součást soukromého práva, je od roku 1811 nedílnou součástí každého kodexu soukromého práva na českém území¹⁶. Každá právní úprava do jisté míry reaguje na předchozí, čímž dochází k přežívání jednotlivých institutů pro případ smrti v pozdějších soukromoprávních kodexech, nebo naopak k jejich vypuštění. Aby bylo vůbec možno zkoumat tyto instituty, pokládám za zcela nezbytné nejen vymezení jejich právní úpravy, ale rovněž krátké představení jednotlivých zákoníků, se kterými budu nadále pracovat.

1.1 Všeobecný občanský zákoník 1811

První relevantní úpravou pro účely této práce je soukromoprávní kodex Všeobecný občanský zákoník, vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s., který nabyl účinnosti k 1.1.1812, zkráceně též ABGB¹⁷. Na českém území byl tento zákoník součástí platného práva až do roku 1950, kdy byl z větší části nahrazen tzv. středním občanským zákoníkem (viz dále), přičemž některé jeho části platily až do roku 1965¹⁸.

Dědictvé právo v ABGB tvořilo samostatný ucelený komplex, kterému byla vyhrazena hlava VIII až XV v druhém dílu, prvním oddílu, konkrétně § 531 až § 824. Srovnám-li rozsáhlost a kompletnost této úpravy s úpravou zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kde je tatáž oblast soukromého práva upravena v § 460 až § 487, lze zcela bez pochyby dodat, že na jednu stranu ABGB vytvořilo pevný, obšírný ale zároveň vyvážený právní rámec a na stranu druhou zák. č. 40/1964 Sb. z dědictvého práva vytvořil jakési dědictvé „existenční minimum“ (o důvodech tohoto jevu viz dále).

Vrátím se zpět k ABGB, především k obsahové stránce dědictvého práva. Dle § 533 ABGB se *dědictvé právo zakládá na zůstavitelově vůli vyjádřené podle ustanovení zákona; na dědictvé smlouvě přípustné podle zákona (§ 602); nebo na zákoně*. Pominu-li

¹⁶ *Soukromé právo na českém území* = pro účely této práce se jedná o území místní působnosti soukromoprávních kodexů od roku 1811, tj. území korunních zemí Čech, Moravy a Slezska v Rakousko-Uherské monarchii v letech 1811-1918, následnické Československé republiky a později České republiky.

¹⁷ ABGB = z německého názvu *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*.

¹⁸ Jedná se o ustanovení týkající se služební smlouvy (hlava XXVI., § 1151-1164), které byly nahrazeny až k 1.1.1965 právní úpravou zák. č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

dědění ze zákona a závěť, které nejsou předmětem této práce, pak zůstanu u dědické smlouvy a specifických institutů, kterými jsou odkaz, dovětek (kodicil) a darování pro případ smrti¹⁹.

Samostatnou kapitolu tvoří platnost ABGB v Rakousku, kde je stále součástí platného právního řádu pod označením *JGS Nr. 946/1811*²⁰. Za zmínku rozhodně stojí fakt, že od roku 1811 až do dnes byl původní text přibližně devadesátkrát novelizován. Ačkoliv se to na první pohled může zdát jako vysoké číslo, je třeba hned dodat, že přibližně tři čtvrtiny textu nebyly nikdy novelizovány a platí ve své podobě z roku 1811 dodnes, což je případ i mnoha zkoumaných institutů. Naproti tomu uvedu opět zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který od roku 1964 zažil téměř 60 novelizací za čtvrtinovou dobu. I z těchto důvodů bude velmi zajímavé v této práci srovnávat jednotlivé zkoumané instituty i z hlediska platné rakouské právní úpravy v této oblasti.

Jak již bylo řečeno, po rozpadu Rakouska-Uherska platilo ABGB v Rakousku nadále. V nástupnickém Československu²¹ byl ABGB přijat tzv. recepční normou, zákonem č. 11/1918 Sb. S několika novelizacemi vydržel v prakticky nezměněné podobě až do 31.12.1950, kdy jej nahradil tzv. střední občanský zákoník.

Za zmínku stojí i snaha přijmout nový občanský zákoník již v roce 1937. Dle důvodové zprávy²² byly práce na novém občanském zákoníku započaty ihned poté, co „samostatný stát československý vstoupil v život“²³. Tento zákoník měl zcela nahradit ABGB. Důvodem nové právní úpravy byl především zájem na udržení jednotného státu a odstranění právního dualismu Čech a Slovenska, jakožto pozůstatku Rakousko-Uherska. Byl připraven zákon s 1369 paragrafy, avšak vzhledem k historickým událostem již nestačil být schválen. Dědickému právu byl vyhrazen § 377 až § 689. Mezi dědické tituly dle § 502 dědická smlouva, závěť a rodinný poměr (zákonná posloupnost).

¹⁹ *Darování pro případ smrti* je upraveno zvlášť v § 956 ABGB, v ustanoveních hlavy XVIII „o darování“, v druhém díle, oddílu druhém, tj. mimo systematiku dědickou.

²⁰ online dostupné v aktuálním znění na: Bundeskanzleramt: RIS. *Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom 11.09.2012* [online]. ris.bka.gv.at, 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012] Dostupné na

<<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>>.

²¹ ABGB byl recipován pouze pro Čechy, Moravu a Slezsko. Na Slovensku platilo nadále uherské právo, což vyplývalo jako pozůstatek z tzv. Rakousko-Uherského vyrovnání v roce 1867.

²² Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_01.htm>.

²³ Zák. č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

1.2 Střední občanský zákoník 1950

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (známější pod označením „Střední občanský zákoník“), předznamenal úpadek soukromého práva v oblasti dědění. Již v důvodové zprávě²⁴ se mohu v úvodu dočíst, že „v buržoasní společnosti slouží tedy občanské právo zajištění kapitalistických hospodářských poměrů v zájmu vládnoucí třídy kapitalistů, slouží k upevnění její hospodářské a tím i politické moci... Nejvýrazněji se snaha buržoasie maskovat třídní obsah práva jeví v právu vlastnickém, které jako základ práva občanského předurčuje všechny ostatní občansko-právní instituty... Typickým rysem kapitalistického soukromého vlastnictví výrobních nástrojů a prostředků je jeho vykořisťovatelský charakter. Vlastnické právo buržoasní společnosti není ničím jiným, než právem přisvojovat si cizí nezaplacenou práci“ (kráceno).

Vztah tehdejšího režimu k dědickým titulům lze opět vystihnout citací z důvodové zprávy k § 512: „Z dosavadních dědických titulů se nepřejímá "dědická smlouva", neboť podvazuje pro budoucnost zůstavitelovu pořizovací svobodu.“ Dnes je třeba položit si otázku, kdo vlastně podvázal zůstavitelovu pořizovací svobodu v případě, když byla zrušena jedna z možností, jak rozhodnout o svém majetku pro případ smrti. Je třeba dodat, že odkaz a dovětek byl vypuštěn úplně a darování pro případ smrti bylo výslovně v §385 označeno jako neplatné. Dědickým titulem byl tak definitivně pouze zákon nebo závěť, což se promítlo i do následující právní úpravy.

1.3 Občanský zákoník 1964

Střední občanský zákoník jasně vytyčil následný vývoj soukromého práva. Již 5.3.1964 vstoupil v platnost a 1.4.1964 i v účinnost zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Poměrně krátká důvodová zpráva²⁵ sdělovala, že předchozí zákoník byl dělán za jiné situace a ve spěchu, tudíž nyní je třeba přijmout zákon nový.

V oblasti dědictví zpráva stručně uvádí, že „od jiných (dědických titulů odlišných od zákona a závěti), které jsou již vývojem překonány, bylo upuštěno. To platí například o zřeknutí se dědictví smlouvou, které dříve umožňovalo tzv. vybytí především u jednotlivě

²⁴ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Důvodová zpráva k z. č. 141/1950 Sb.* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_07.htm>.

²⁵ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Důvodová zpráva k z. č. 40/1964 Sb.* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm>.

hospodářících rolníků. Do nové úpravy nebyl pojat ani institut vydědění. Osnova nezná ani institut odkazu bez současné odpovědnosti za zůstavitelovy závazky.“

Novým nádechem občanského práva v tehdejším Československu se stal listopad 1989. Po všeobecně známých událostech se přikročilo k urychlené novele, která měla zákoník přizpůsobit podmínkám demokratické společnosti a tržního hospodářství.²⁶ Zakrátko došlo k přijetí zák. č. 509/1991 Sb. Jak prof. Eliáš uvádí, mělo se jednat o provizorní řešení, než dojde k přijetí zcela nového zákoníku. Naneštěstí provizorní řešení se díky zákonodárcům a jejich četným novelizacím stalo řešením trvalým. Od roku 1991 prošel zákoník přibližně 50 novelizacemi²⁷ a po roce 2004 se dočkal dokonce novelizací v důsledku sekundárních právních předpisů Evropské unie.

1.4 Občanský zákoník 2012

V průběhu 90. let minulého století bylo stále více zřejmé, že sebevětší a rozsáhlejší novelizace původního občanského zákoníku nepovedou k odstranění všech pozůstatků předchozího režimu. K lednu roku 2000 tak byly z rozhodnutí tehdejšího ministra spravedlnosti Otakara Motejla zahájeny práce na rekodifikaci soukromého práva, v červnu 2008 zahájen oficiální legislativní proces a po bouřlivých debatách a připomínkách vyšel dne 22.3.2012 ve Sbírce zákonů pod číslem 89/2012 Sb. s účinností od 1.1.2014. Nový občanský zákoník navazuje na tradici soukromého práva ABGB, inspiruje se vládním návrhem československého občanského zákoníku z roku 1937 a zahraniční úpravou, z níž můžu uvést například švýcarský ZGB (Zivilgesetzbuch). K inspiračním zdrojům, legislativnímu vývoji či hlavní zásady nové právní úpravy odkazují blíže na aktualizovanou důvodovou zprávu k tomuto zákonu.

²⁶ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář – 1. Svazek § 1-487*, 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 15. (Předmluva).

²⁷ stav k 28.11.2012

2. Právní úprava nových institutů pro případ smrti a její problematické aspekty

Cílem této kapitoly je projít základní vymezení jednotlivých nových institutů pro případ smrti, tj. dědické smlouvy, odkazu, dovětku a darování pro případ smrti, a to především v zákonných vymezeních dle výše uvedených zákoníků, jednotlivě i ve vzájemných souvislostech, a poskytnu srovnání jejich zobecněných právních pravidel. Pod pojmem „základní vymezení“ je nutno chápat samotnou podstatu výše zmíněných institutů. S tímto se pak zaměřím na problematické aspekty zkoumaných základních zákonných ustanovení a jejich řešení.

2.1 Dědická smlouva

Jedním ze tří dědických titulů uvedených v § 1476 NOZ je rovněž dědická smlouva. Dříve než se začnu zabývat konkrétní právní úpravou, mohu z podstaty definovat dědickou smlouvu jako dvoustranné právní jednání, kterým zůstavitel povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustanovení za dědice přijímá²⁸. Dědická smlouva je smíšeným útvarem mezi smlouvou a závětí, kdy na ní dopadá jak právní úprava o smlouvách obecně, tak i o závěti.²⁹ Důkazem toho je nemožnost jednostranného zrušení či odvolání a to ani novým testamentem. Krom pořizovací způsobilosti je tak zapotřebí i způsobilost smluvně se vázat. Tato podstata dědické smlouvy byla dle důvodové zprávy k zák. č. 82/2012 Sb., občanský zákoník, převzata ze švýcarského občanského zákoníku, na stranu druhou je však totožná i s úpravou obsaženou v ABGB³⁰ a pozdějším návrhu občanského zákoníku z r. 1937.

Nový občanský zákoník vymezuje v § 1582 odst. 1 dědickou smlouvu následovně: „*Dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.*“ Jedná se tak neodmyslitelně o dvoustranné právní jednání podobné smlouvě s tím, že má stejné účinky jako závěť ovšem za podmínky,

²⁸ JANEČKOVÁ, Eva, HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2012, s. 40.

²⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 649. (§ 1582).

³⁰ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 5. Díl § 1090 – 1341*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 556. (§1249).

že strana povolána za dědice nebo odkazovníka přijme. K tomu nutno dodat, že dle odst. 2 dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny. Dle § 1584 NOZ odst. 1 je způsobilost k uzavření dědické smlouvy vymezena tak, že smlouvu může uzavřít zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný. Srovnám-li vymezení dědické smlouvy s právní úpravou ABGB, pak zjistím, že úprava dědické smlouvy je zde roztržena mezi dva paragrafy. V § 602 ABGB je vymezeno omezení možnosti sjednat dědickou smlouvu jen mezi manžely. Samotné klíčové ustanovení je pak obsaženo v hlavě o svatebních smlouvách v § 1249 ABGB. Jedná se o smlouvu (mezi manžely), kterou se budoucí pozůstalost nebo její díl slibuje a slib se přijímá. V návrhu občanského zákoníku z roku 1937 je rovněž v § 380 mezi důvody dědického práva uvedena dědická smlouva. Následuje § 441 s prakticky stejným omezením pro dědickou smlouvu, tj. možnost uzavřít pouze mezi manželi (snoubenci s tím, že platná jen tenkrát, dojde - li mezi nimi k manželství). V zásadě se tak jedná o totožná vymezení s tím, že NOZ odstraňuje omezení uzavřít dědickou smlouvu pouze mezi manžely (či snoubenci). Důvod těchto omezení, resp. jejich odstranění v NOZ není důvodovou zprávou vymezen, přihlédnou-li však k obecným zásadám na kterých nová právní úprava stojí, jedná se bez pochyb o zvýšení smluvní volnosti, lépe řečeno o obnovení zásady pořizovací volnosti a respektování vůle zůstavitele v její plné šíři.

Zvláštním ustanovením je § 1585 odst. 1 NOZ, týkající se pořízení dědickou smlouvou o celé pozůstalosti, respektive požadavku ponechání čtvrtiny pozůstalosti volné, aby o ní mohl zůstavitel pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Dle důvodové zprávy³¹ je hlavním důvodem pro toto omezení prevence, aby se dědickou smlouvou nemohl zůstavitel zcela zbavit práva pořídit individuálně, což je zřejmě stejný důvod, který vedl k prakticky stejné úpravě již v § 1253 ABGB. K tomu je však třeba uvést argumentaci, kterou zastával Prof. Dr. Jan Krčmář³². Ten uvádí, že smysl tohoto ustanovení (míněno § 1253 ABGB) je pochybný a sporný. Domnívá se, že jeho smysl souvisí se staršími představami o smlouvě dědické, které však již nebyly zapracovány do občanského zákoníku. K tomu dodává, že existuje rozhodnutí (uvedeno. Soudní sb. XIV 11615; sborník věd právních a státních XX, str. 41) dle kterého je třeba hledět tak, jakoby takové ustanovení v zákoně nebylo. Nutno však dodat, že pokud má být pořízeno o celé pozůstalosti, je nutno o poslední čtvrtině učinit jednostranné pořízení - závěť. Vzhledem k tomu, že stejné ustanovení zůstalo i v již zmíněném §1585 odst. 1 NOZ,

³¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 649-650. (§ 1585).

³² KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V.: Právo dědické*. 3. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků „Všehrd“, 1937, s. 52.

domnívám se, že stejná diskuze může vyvstat v pozdější právní praxi. Pokud však NOZ stojí na zásadách pořizovací volnosti, pak se domnívám, že ustanovení je zbytečně omezující. Důvody uvedené v důvodové zprávě by docela dobře dokázal naplnit institut nepominutelného dědice a jeho povinného dílu, jež NOZ upravuje v § 1642 a následující.

Zákon č. 141/1950 Sb., střední občanský zákoník, a ani z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, dědickou smlouvu jakožto právní důvod dědění nepřipouští, lépe řečeno opomíjí.

Ačkoliv důvodová zpráva, jak již bylo řečeno, uvádí jako zdroj inspirace švýcarskou úpravu občanského zákoníku, nelze přehlédnout kontinuitu, která vede k závěru, že klíčovým zdrojem pro právní úpravu v NOZ se tak stalo i ABGB, společně s unifikovaným vládním návrhem československého občanského zákoníku z roku 1937. V této souvislosti je tak třeba zajít ještě dále a nahlédnout do rakouské právní úpravy, která je, jak již bylo řečeno, faktickým pokračováním ABGB.

Rakouská právní úprava § 602 a § 1249 ABGB odpovídá českému úřednímu překladu tohoto ustanovení k roku 1937³³, tudíž odpovídá již uvedenému (viz výše). Dědická smlouva zůstala v rakouském soukromém právu určena výhradně pro manžely, judikaturou i pro snoubence. Taktéž rakouský Nejvyšší soud dokládá ve své judikatuře tuto tendenci. V rozhodnutí ze dne 7. října 1924, Ob II 559/24, SZ VI/316³⁴ nejvyšší soud judikuje, že ze svatební smlouvy nebo dědické smlouvy mohou nabýti smluvní práva pouze manželé, nikoliv však osoby třetí. Tuto tendenci pak zachovávají judikáty rakouských soudů dodnes. Na rozdíl od právní úpravy NOZ, která dozajista čerpá z ABGB, je rakouská právní úprava týkající se dědických smluv velmi rigidní. Dědická smlouva mezi manžely tak stále není systematicky přiřazována k dědickému právu, nýbrž k již zmíněným smlouvám svatebním.

Znovuzavedení dědické smlouvy jakožto právního důvodu dědictví lze ke všem okolnostem mít za pozitivní krok. O tom, že institut nezastaral, vypovídá i rakouská právní úprava, která stále dědickou smlouvu připouští. K celkové koncepci dědické smlouvy lze říci, že ustanovení § 1582 odst. 1 NOZ lze považovat za vyčerpávající, tudíž jakákoliv jeho modifikace (novelizace) není na místě. Z hlediska systematiky zákona je zařazeno přímo k dědictví, nikoli smlouvám či dokonce manželským smlouvám po vzoru ABGB, čímž přispívá k vytvoření ucelené právní úpravy dědictví a dochází tak k jejímu celkovému

³³ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 3. Díl § 531 – 858*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 165. (§ 602).

³⁴ tamtéž, s. 166. (§ 602).

zřehlednění. Domnívám se, že jakýchkoliv změn zákona *de lege ferenda* pro dědické smlouvy není třeba.

2.2 Dovětek

Mezi nové pojmy dědického práva obsažené v NOZ patří rovněž dovětek (kodicil, či dodatek k závěti³⁵). V § 1476 NOZ, který udává výčet dědických titulů, není dovětek uveden. Dle důvodové zprávy k NOZ³⁶ je tomu tak proto, že dovětkem se dědici k dědictví nepovolávají, jak vyplývá z § 1498 NOZ. Dovětek se tak přiřazuje dle § 1491 NOZ k pořízením pro případ smrti, společně s dědickou smlouvou a závětí s tím, že není dědickým titulem. Podstatou dovětku je tak zřízení odkazu, stanovení odkazovníku nebo dědici podmínky, nebo doložení času anebo uložení odkazovníku nebo dědici příkazu³⁷. K zobecnění můžeme využít jednoduchého pravidla: *Je-li v posledním pořízení ustanoven dědic, nazývá se toto závětí; obsahuje-li však pouze jiná opatření, nazývá se dovětkem*. Jiným opatřením je tak nutno chápat výše uvedené zřízení odkazu, podmínky, doložky času nebo příkazu. Toto pravidlo je doslovným zněním § 553 ABGB.

Nový občanský zákoník vymezuje dovětek v § 1498. Dle tohoto zákona lze zřídit dovětek jakožto dodatek k závěti, či samostatně, bez pořízení závěti. Dochází tak k teoretickému rozdělení na dovětek testamentární a intestátní, avšak v praxi nepřináší toto rozdělování dalšího využití. NOZ v právní úpravě dovětku využívá podobnost dovětku se závětí a stanovuje, že *co je stanoveno o závěti, platí obdobně o dovětku*³⁸, čímž je právní úprava dovětku v NOZ vyčerpána. Jak již bylo řečeno, jediným pojmovým rozdílem mezi závětí a dovětkem je ustanovení dědice v závěti.

Při srovnání s právní úpravou ABGB docházím k závěru totožnosti právních úprav co do obsahu. Toliko jedno ustanovení, tj. § 553 ABGB, definuje dovětek rozdílem od závěti, který je spatřován, jak již bylo řečeno, v obsahu pouze tzv. jiných opatření. Dle komentáře³⁹ k ABGB lze dovodit opět teoretické rozdělení na testamentární a intestátní dovětek, jež dává

³⁵ Pojem *dodatek k závěti* uvádí důvodová zpráva k zák. č. 89/2012 Sb.. Nejedná se však doslovně o dodatek, neboť platnost dovětku není podmíněna existencí závěti, k níž by dovětek tvořil tento dodatek.

³⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 601-602. (§ 1476).

³⁷ Totožné s ustanovením § 1498, zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ § 1498, zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 3. Díl § 531 – 858*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 76. (§ 553).

jasně najevo možnost sepsat dovětek i bez existující závěti. Komentář dále uvádí, že případné označení zůstavitelem je nerozhodné (Rozhodnutí nejvyššího soudu 2242⁴⁰). K pojmu ustanovení za dědice judikatura hojně uvádí, že slovní vyjádření „upsání celého jmění“ (Gl. U. 5151, Gl. U. 14.839⁴¹), „věnování celého jmění“ (Gl. U. 8255⁴²), „věnování zbytku jmění po vyplacení odkazů“ (Gl. U. 13.828⁴³) je nutno považovat za ustanovení dědice a tudíž za zřízení závěti, nikoliv dovětku. Vzhledem k právní úpravě dovětku v NOZ se domnívám, že výkladová pravidla vyčtená judikaturou výše, která určují, zda je poslední pořízení závěti či dovětkem, je možno aplikovat i na výklad dle NOZ (blíže v kapitole 3.2).

Úprava dovětku v návrhu občanského zákoníku z r. 1937 je totožná s výše uvedeným. Nutno dodat, že právní úprava zák. č. 141/1950 Sb., a zák. č. 40/1964 Sb. dovětek jakožto pořízení pro případ smrti nepřipouští.

Rakouská právní úprava § 553 ABGB opět odpovídá českému úřednímu překladu tohoto ustanovení k roku 1937⁴⁴. I zde platí, že na dovětek dopadají stejná ustanovení. V právní úpravě tak zůstalo zachováno zákonné vymezení dovětku argumentem a contrario: „*Wird in einer letzten Anordnung eine Erbe eingesetzt, so heißt sie Testament; enthält sie aber nur andere Verfügungen, so heißt sie Kodizill.*“ – Ustanovuje-li poslední pořízení dědictví, nazývá se závětí; obsahuje-li ale pouze jiná opatření, tak se nazývá dovětkem. V otázce jiných opatření pak odkazuje komentář⁴⁵ k rakouskému ABGB na hojnou literaturu i judikaturu, která v tomto případě poskytuje pouze výklad tohoto pojmu, přičemž zcela odpadá potřeba složitě konstruovat rozdíl mezi závětí a dovětkem.

Shrnu-li právní úpravu podstaty dovětku, docházím k závěru, že se jedná o stálý institut dědického práva, jež nezaznamenává prakticky žádných změn, ovšem za předpokladu, že jej občanský zákoník připouští. Z hlediska zákonného vymezení se přikláním ke znění § 553 ABGB, jež sice uvádí blíže nespecifikovaný pojem *jiných opatření*, avšak vymezuje zcela jasnou definici dovětku. Vydal-li se zákonodárce cestou výčtu těchto *jiných opatření* v § 1498 NOZ za účelem odstranění neurčitého právního pojmu, jež komentář k ABGB

⁴⁰ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 3. Díl § 531 – 858*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 76. (§ 553).

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ WELSER, G. In RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeine bürgerlichen Gesetzbuch mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG in zwei Bänden – 1. Svazek §1-1174*. 3. neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 836-839. (§ 553).

upřesňuje jako *jiná nařízení*, je nutno říci, že tím došlo k zpřesnění, jež bude předcházet dalším možným výkladům. V tomto ohledu se může jevit právní úprava NOZ dokonalejší, avšak s přihlédnutím k důvodům, jež vedly k novelizaci soukromého práva, a to především k požadavku přizpůsobit text zákona tak, aby byl srozumitelný především obyčejnému člověku, tak došlo ke zbytečnému zestručnění vypuštěním definice rozdílu mezi závětí a dovětkem. Neoptimálnější by bylo následující znění § 1498 NOZ:

„Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Ustanovuje-li dědice, pak je závětí. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.“

2.3 Odkaz

NOZ se svou koncepcí vrací k obvyklému rozlišení dědictví a odkazu. V úvodních ustanoveních o dědickém právu se tak nachází v § 1477 NOZ definice odkazu a možnost jeho zřízení. V tomto ustanovení má podstata odkazu svůj základ ve dvou jednoduchých pravidlech. V prvním, že odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popř. jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva a ve druhém, že odkazovník není dědicem. K tomuto je však nutno přihrnout podmínku o zřízení odkazu v § 1594 NOZ, tj. možnost zřízení odkazu pouze v pořízení pro případ smrti, nejčastěji v závěti⁴⁶.

Dále je třeba v krátkosti zmínit rozdíl mezi odkazem a dědictvím. Pojem odkazu je dán třemi znaky. Odkaz je součástí posledního pořízení, což umožňuje odkaz odvolat (na rozdíl od darování pro případ smrti, viz níže), dále se jedná o přímé poskytnutí třetímu a nakonec odkaz není povoláním k univerzální sukcesi. Na rozdíl od dědictví, tak odkazovníka nezatíží povinnost úhrady zůstavitelových dluhů a navíc nabyde odkázanou věc přímo od dědice⁴⁷.

Právní vývoj institutu odkazu lze považovat za velmi zajímavý. Odkaz byl obsažen v ABGB i v návrhu občanského zákoníku z roku 1937, avšak na rozdíl od dovětku, dědické smlouvy či darování pro případ smrti nedošlo hned v roce 1950 k jeho automatickému vyloučení. Zákon č. 141/1950 Sb. obsahoval v ustanovení § 537 případ, kdy byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu přiměřeně ustanovení o dědictví s tím, že odkazovník neodpovídá za zůstavitelovy závazky

⁴⁶ Tím není vyloučeno zřízení odkazu v dědické smlouvě či dovětku – viz § 1491 NOZ.

⁴⁷ Případně dalšího odkazovníka, jedná-li se o další odkaz.

za předpokladu, že zůstavena věc byla v poměru k ceně zanechaného majetku jen nepatrná, jestliže souhrn odkazů nečiní více než čtvrtinu toho, co zůstane po odečtení dluhů. Rozdíl mezi odkazem a dědictvím byl takřka smazán. Prof. Eliáš pojmenovává takto definovaný odkaz jako „úplně jiné pojetí“⁴⁸, čímž se podepřelo dědění jako univerzální právní nástupnictví po zůstaviteli. Rozdíl byl naprosto smazán následujícím občanským zákoníkem z roku 1964, který odkaz a dědictví vůbec nerozlišuje, čímž došlo k faktickému zániku institutu odkazu v tehdejší československé právu a právní úprava dědického práva se tak vymkla nejen evropským standardům, ale dle prof. Eliáše překonala i někdejší sovětské právo. Pro NOZ se tak stala směrodatnou právní úprava před rokem 1950 (viz níže).

Úprava odkazu v ABGB se nachází v § 647 - § 695 s tím, že vysoký počet ustanovení vypovídá o četném užívání a tudíž i nutné podrobné právní úpravě. Ta však zcela postrádá jednoduché základní ustanovení, které by shrnulo právní podstatu odkazu. Dochází ke štěpení úpravy, přičemž se jednotlivá ustanovení postupně věnují zřizovateli odkazu, koho lze obtížit, náhradnictví, předmětu, výkladovým pravidlům a zvláštním pravidlům při jednotlivých odkazech. Naproti tomu úprava v NOZ se odkazu věnuje v ustanoveních § 1594 - § 1632, kde se v § 1594 nachází základní definice o zřízení odkazu, která ve své podstatě spojuje stejný obsah, který je v ABGB roztržštěn do několika ustanovení. Jejich spojení v NOZ tak jasně určuje, že pouze zůstavitel v posledním pořízení může určit odkaz, tzn. nařídit určité osobě vydat předmět odkazu odkazovníku, že odkazovníkem může být pouze osoba způsobilá dědit a dále výkladové pravidlo pro negativní určení odkazu tím, že dědic nemá určitou věc zdědit.

Zrcadlově k ustanovení § 2063 NOZ o darování pro případ smrti uvádí § 1594 odst. 2 NOZ, že darování pro případ smrti se považuje za odkaz, nevzdal-li se dárce práva dar odvolat. Jedná se o jinak formulovanou první větu § 2063 NOZ, tudíž duplicitní ustanovení o tomtéž. V porovnání obou ustanovení však vyvstává problém. Výkladem *a contrario* § 1594 odst. 2 NOZ docházím k závěru, že darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se nepovažuje za odkaz, pokud se dárce vzdá práva dar odvolat. Dle § 2063 NOZ však o vzdání se práva odvolat musí být vydána listina, přičemž při nesplnění této podmínky bude nutno považovat takovéto darování za odkaz, ovšem pouze za předpokladu, že smlouva o darování pro případ smrti obstojí zákonným podmínkám pro pořízení pro případ smrti, protože odkaz může být zřízen pouze v rámci něj. Jelikož žádné z těchto ustanovení není k druhému subsidiární, lze zde nalézt dvojí výklad. Darování se

⁴⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 653. (§ 1594-1596)

nepovažuje za odkaz, vzdal-li se dárce práva odvolat dle § 1594 odst. 2 NOZ a (výkladem *a contrario*) darování se považuje za odkaz, vzdal-li se dárce práva odvolat bez vystavení listiny dle § 2063 NOZ. Navíc, dle tohoto ustanovení, se podle ustanovení o darování pro případ smrti řídí darování pouze za splnění předpokladu tam uvedených. Vezmu-li v úvahu současné užití obou ustanovení, docházím k závěru, že budu-li mít darování závislé na podmínce, že darovaný dárce přežije, vzdá se práva dar odvolat, ale nevystaví mu o tom listinu, pak se nejedná o darování pro případ smrti dle § 2063 NOZ, ani o odkaz dle § 1594 odst. 2 NOZ. Striktně vzato je pak takovéto darování obyčejným darováním podle § 2055 NOZ s tím, že po smrti dárce přejde dluh z darování na jeho dědice. V tomto případě by pak stejně došlo k účinkům darováním po smrti dárce, tak jak s tím počítá ustanovení o darování pro případ smrti, avšak nebylo by třeba sepsání listiny o vzdání se práva odvolat dar. Tento závěr je však zřejmě v rozporu s variantou zákonodárcem zamýšlenou, tj. nejedná-li se o darování pro případně smrti, jedná se o odkaz a naopak. Dva různé výklady tak mohou dojít k odlišným řešením, které mohou mít nepříjemné důsledky pro obdarovaného, jelikož v případě odkazu by mohlo být uplatněno např. pravidlo o poměrném zkrácení odkazu v případě uvedeném v § 1598 NOZ.

Velmi zjednodušeně řečeno, formalistický soudce posuzující případný spor dědice s obdarovaným by si musel vybrat, zda použije extenzivní výklad § 1594 odst. 2 NOZ, kterým dovodí, že darování je odkazem, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat a nevystavil mu o tom listinu nebo by šel striktním výkladem obou ustanovení s tím, že nejedná-li se o darování pro případ smrti dle § 2063 NOZ, ani o odkaz dle § 1594 odst. 2 NOZ, pak se jedná o zvláštní případ darování dle § 2055 a násl. NOZ, kdy dluh dárce přejde v rámci dědění na dědice. Nicméně důvodová zpráva k § 2063 NOZ uvádí, že osnova zákona vychází ze zásady, že smluvní vázanost *mortis causa* není zásadně přípustná s tím, že výjimky existují pouze dvě: dědická smlouva a darování pro případ smrti. Stejnou zásadu zmiňují i Eva Janáčková a Vladimír Horálek při výkladu darování pro případ smrti⁴⁹. Z tohoto titulu lze pak tento problém uzavřít s tím, že darování pro případ smrti, kterému by chyběla listina o vzdání se práva odvolat, avšak dárce by se tohoto práva vzdal jinak (např. ústní formou), pak by se neposuzovalo jako darování pro případ smrti, ani jako odkaz, nýbrž takovýto právní úkon (dle NOZ právní jednání) by byl neplatný. Nicméně však nelze ignorovat ustanovení § 2 odst. 2 NOZ, které říká, že *zákonným ustanovením nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne*

⁴⁹ JANEČKOVÁ, Eva, HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2012. s. 39.

z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu. Mám-li tak za to, že úmyslem zákonodárce bylo vytvořit dvě na sebe vzájemně odkazující ustanovení, pak se jako účelné jeví opravit § 1594 odst. 2 následovně: „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat a nevydal mu o tom listinu.*“.

Nový občanský zákoník nepřejímá zásadu ABGB, že zůstavitel může odkazy vyčerpát celé dědictví⁵⁰. Dle § 1598 NOZ musí každému dědici zůstat alespoň jedna čtvrtina odkazy nezatížená. Vychází se tak z pojetí, že zásadám spravedlnosti odpovídá, zůstane-li osobě, která dědictví nabývá, přes její obtížení odkazy alespoň část dědictví nezatížená.⁵¹ NOZ tak chrání ve zvýšené míře nejen nepominutelné dědice, ale i dědice prostého, běžného.

Rakouská právní úprava stejně jako právní úprava ABGB upravuje problematiku odkazů v samostatné hlavě nazvané „Von Vermächtnissen“ – O odkazech. Systematika tohoto rakouského právního předpisu i v oblasti odkazů zůstala nezměněna do dnešních dní. Pojetí odkazu v rakouské právní úpravě je totožné s pojetím ve většině evropských zemí. Také důvodová zpráva k NOZ uvádí, že v evropských dědických systémech je instituce odkazu běžná, s poukazem na Francii, Belgie, Lucembursko, Švýcarsko, Španělsko, Itálii, Německo atd., a v neposlední řadě i Rakousko. Vzhledem k nepřerušnému vývoji odkazu na rakouském právním poli odkazuje komentář⁵² na hojnou odbornou literaturu.

Znovuzavedením odkazu v NOZ je projevem návratu k plnému respektování vůle zůstavitele. Otázkou však zůstává, zda nemožnost vyčerpání celého dědictví odkazy je správná. Na jedné straně zde máme stále přetrvávající zájem na tom, aby se dědicům dostalo alespoň minimálního podílu na dědictví, na druhou stranu, pokud se NOZ vrací k dalším institutům pro případ smrti, které rozšiřují pořizovací volnost zůstavitele, pak se jeví spojení obou proudů jako kompromisní řešení. I ABGB však chránilo neopomenutelné dědice, tudíž je otázkou, zda dědic běžný má požívat stejné ochrany. Domnívám se, že obsahuje-li i NOZ v § 1642 a násl. úpravu nepominutelných dědiců, kterými jsou děti zůstavitele, popř. jejich potomci, tak je zajištění minimálního podílu pro potomky zůstavitele více než zajištěno.

⁵⁰ Zásada možnosti vyčerpání celé dědictví odkazy vyplývá z ustanovení § 690 a 691 ABGB.

⁵¹ JANEČKOVÁ, Eva, HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2012. s. 74.

⁵² WELSER, In RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeine bürgerlichen Gesetzbuch mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG in zwei Bänden – 1. Svazek §1-1174*. 3. neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 895-899. (§ 647)

Ochranu zcela běžných dědiců pokládám za nadbytečnou, která nemá v nové právní úpravě své místo.

2.4 Darování pro případ smrti

Posledním zkoumaným institutem pro případ smrti je darování pro případ smrti (*donatio in mortis causa*). Nejprve je třeba říci, že darování pro případ smrti nepatří mezi dědické tituly z výčtu § 1476 NOZ a ani pořízení pro případ smrti, jak jej chápe § 1491 NOZ. Přesto jsem se rozhodl jej volně přiřadit ke zkoumaným institutům pro případ smrti a to především z následujících důvodů. Předně, jedná se o právní jednání *in mortis causa*, tzn. právní účinky nastanou „v případě smrti“ dárce. Pominuli-li předepsané náležitosti darování pro případ smrti a odkazu, pak mohu říci, že se jedná o instituty vzájemně si velmi blízké. V obou případech jde o věc či věci, které v případě smrti původního vlastníka přecházejí na nového. Rozdíl⁵³ spočívá zejména v tom, že odkaz je odvolatelný, zatímco darování pro případ smrti odvolat nelze. Posledním důvodem je možnost konverze darování pro případ smrti v případě nesplnění obligatorních podmínek právě v pořízení pro případ smrti, konkrétně v odkaz (viz výše). Domnívám se, že institut darování pro případ smrti vypadl z chápání dědického práva jen díky jinému systematickému zařazení. Nakonec obdobně na tom byla dědická smlouva, která díky své smíšené povaze vyvolává také rozličné přístupy k jejímu zařazení.⁵⁴ Domnívám se, že je třeba přihlédnout ke skutečnosti, že darování pro případ smrti má základní význam pro dědické právo a tudíž je třeba jej systematicky i výkladově vrátit k dědickému právu.

Komentářová literatura k ABGB⁵⁵ vykládala ustanovení o darování pro případ smrti velmi přísně. V zásadě se mělo posuzovat vždy jako odkaz a jen za výjimečných podmínek jako darování pro případ smrti. Tato přísnost byla odůvodňována tím, že ABGB zamítá smluvní vázanost na případ smrti. Chybí-li předpoklady (výjimečné podmínky dle § 956 ABGB), pak smlouva o darování musí být nutně neplatná, přičemž však může být posuzována jako poslední vůle, má-li všechny její zákonné náležitosti. Důsledky z toho vyplývající jsou zcela zásadní. Jde-li totiž o poslední pořízení, je možno „dar“ odvolat, což podstata darování pro případ smrti vylučuje. Neodvolatelnost daru pro případ smrti tak stála

⁵³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 806. (§ 2063)

⁵⁴ Tamtéž, s. 649. (§ 1585)

⁵⁵ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 4. Díl § 859 – 1089*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 447. (§ 956)

na splnění zákonem požadovaných podmínek. Jistota obdarovaného o neodvolatelnosti tak byla úzce spjata se splněním následujících podmínek. Předně, existence věci, která měla být odevzdána obdarovanému po smrti, dále smlouva o darování pro případ smrti sepsána formou notářského zápisu⁵⁶ a nakonec „úmluva“ dárce s obdarovaným o neodvolatelnosti daru sepsána opět formou notářského zápisu⁵⁷.

Ani neodvolatelnost darování pro případ smrti však nebyla absolutní. Již komentářový výklad k ABGB se domníval, že platí obecná pravidla o možnostech odvolat dar pro nouzi (§ 947 ABGB), nevděk (§ 948 ABGB), pro zkrácení povinné výživy (§ 950 ABGB), pro zkrácení povinného dílu (§951 ABGB), pro zkrácení věřitelů (§953 ABGB) a pro později narozené (§954 ABGB). Tento výklad je podpořen rozhodnutím Nejvyššího rakouského soudu, uvedeném v ZBl. sv. 41., str. 38, č. 5, které říká, že také darování pro případ smrti může být pro hrubý nevděk odvoláno.⁵⁸ Ostatně stejně vykládá odvolatelnost daru i současná rakouská judikatura tak, že zmíněné zřeknutí se práva odvolat pouze znamená, že darování nemůže být odvoláno bezdůvodně. Odvolání z důvodů uvedených v § 947 ABGB a násl.⁵⁹ tak není vyloučeno (JBl. 1977/258⁶⁰). Z těchto důvodů se domnívám, že ačkoliv NOZ ani důvodová zpráva tento výklad neuvádějí, přesto budou použitelná ustanovení § 2068 – § 2078 NOZ o odvolání daru a to v zásadě tak, jak to uvádí komentář k ABGB či výše zmíněná judikatura.

Vrátím-li se k darování pro případ smrti, tak jeho podstata spočívá v dvoustranném právním jednání, jehož účinky mají nastat za předpokladu, že obdarovaný přežije dárce. Předpokladem je tak přijetí daru obdarovaným s tím, že dárce se výslovně zřekne práva odvolat tento dar a vystaví obdarovanému o tomto listinu. V případě, že je darování závislé pouze na smrti dárce, pak je odkazem z důvodu chybějícího přijetí dárce a právě zřeknutí se práva odvolat a vystavení listiny, což je nedílnou součástí darování pro případ smrti. Přesně

⁵⁶ Dle zák. č. 76/1871 ř.z.; zpřísněná forma je vyžadována proto, že jde o darování bez skutečného odevzdání věci.

⁵⁷ Dle komentářového výkladu mohla být tato úmluva vložena jako doložka do darovací smlouvy. Viz ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 4. Díl § 859 – 1089*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 448. (§ 956).

⁵⁸ ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 4. Díl § 859 – 1089*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 449. (§956).

⁵⁹ Ustanovení § 947 a násl. zůstaly v současném rakouském ABGB nezměněny.

⁶⁰ SCHUBERT, G. In RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeine bürgerlichen Gesetzbuch mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG in zwei Bänden – 1. Svazek §1-1174*. 3. neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 1939. (§ 956).

tohoto pojetí se drží jak NOZ v § 2063, tak ABGB v § 956 a vládní návrh československého zákoníku občanského z 1937 v § 871.

Domnívám se, že právní úprava NOZ v § 2063 do jisté míry přenáší pravidlo ABGB o nutnosti posuzovat darování pro případ smrti jako odkaz s výjimkami, kdy při naplnění specifických podmínek půjde o darování pro případ smrti. Ustanovení § 2063 NOZ věta první uvádí, je-li darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, posuzuje se jako odkaz. Ačkoliv tak nemusí být přísnost podmínek tak zřejmá, jako tomu bylo v ABGB, zcela jistě ji i zde lze dovodit. Dle NOZ tak bude darování pro případ smrti posuzováno jako darování pouze v případě darovací smlouvy v písemné formě dle požadavku v § 2057 odst. 2 NOZ (obligatorní písemná forma je zde vyžadována z důvodu nepředání věci současně s projevem vůle darovat a dar přijmout), která obsahuje projevy vůlí dárce a obdarovaného o darování a přijetí daru a zároveň vydání listiny o vzdání se práva dárce dar odvolat. Co se týče této listiny, tak z výkladu § 2063 NOZ se domnívám, že v úvahu přichází opět dvě možnosti jak tuto listinu vydat, stejně jako tomu bylo v ABGB. Jednak vyhotovení zvláštní listiny obsahující výše zmíněné a za druhé včlenění této listiny do samotné darovací smlouvy, což se jeví jako veskrze praktické, jelikož k sepsání darovací smlouvy pro případ smrti i listiny o vzdání se práva odvolat dar bude docházet ve většině případů ve stejnou dobu. Nakonec je nutno podotknout, že právní úprava NOZ vypouští podmínku sepsání formou notářského zápisu pro smlouvu o samotném darování pro případ smrti i listinu o vzdání se práva dar odvolat.

Právní úprava darování pro případ smrti byla v roce 1950 v rámci středního občanského zákoníku zcela vypuštěna ve snaze vyloučit majetkovou dispozici člověka pro případ smrti a posílení dědění ze zákona⁶¹. Občanské právo nepřipouštělo darování pro případ smrti. Dle § 628 odst. 3 zák. č. 40/1964, občanský zákoník, je neplatná darovací smlouva, podle níž má být plněno až po dárcově smrti.

Ani rakouská právní úprava darování pro případ smrti systematicky nepřirazuje k právu dědickému. Ačkoliv se mnoho rakouských právníků (např. Koziol, Welser a další) domnívá, že darování pro případ smrti tvoří přinejmenším určitý mezistupeň mezi závazky za života

⁶¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012, s. 806. (§ 2063).

a pořízením pro případ smrti⁶², přesto se domnívám, že především z důvodu historického vývoje nedošlo k zásadnějšímu posunu tohoto institutu k dědickému právu, natož tak k resystematizaci již přes 200 let funkčního zákoníku. Rakouské ABGB však definuje vztah darování pro případ smrti a dědického práva obdobně, jako tomu činí NOZ. Dochází k vymezení rozdílu darování pro případ smrti a odkazu, lépe řečeno posuzování darování pro případ smrti za odkaz v případech nedodržení zákonných náležitostí.

Shrnu-li darování pro případ smrti, pak se domnívám, že právní úprava, která byla přijata do NOZ zůstala od ABGB prakticky nezměněna, s výjimkou vypuštění požadavku obligatorní formy notářského zápisu. Domnívám se, že tato shoda má zcela praktický dopad do praxe, jelikož bude možno plně využít hojnou judikaturu soudů pro tento institut, z nichž nejvýznamnější jsou uvedeny v komentářové literatuře k ABGB. V další části se proto zaměřím na samotnou judikaturu, její použití, popřípadě navržení novelizace ustanovení o darování pro případ smrti na základě judikaturou řešených problémů.

Vrátím-li se k otázce odvolatelnosti darování pro případ smrti, domnívám se, že na základě praxe v českých zemích do r. 1950 a tehdejší judikatury, kdy muselo být judikováno pravidlo, že na darování pro případ smrti se vztahují ustanovení o odvolání pro hrubý nevděk atd., bude nejlepší, pokud by takovéto ustanovení bylo v NOZ obsaženo. Vzhledem k systematice NOZ proto navrhuji, aby v rámci společných ustanovení pro odvolání daru⁶³ bylo vloženo ustanovení § 2078a následujícího znění: „Ustanovení § 2068 – 2078 o odvolání daru se rovněž užití na odvolání daru pro případ smrti.“ Řešením by rovněž bylo rozšířit ustanovení § 2063 poslední větu: „Tímto není dotčen § 2057 ani ustanovení § 2068 až § 2078 o odvolání daru pro nouzi a pro nevděk.“ Upravení § 2063 NOZ se jeví výhodnějším, především z hlediska systematiky zákona.

⁶² SCHUBERT, G. In RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeine bürgerlichen Gesetzbuch mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG in zwei Bänden – 1. Svazek §1-1174*. 3. neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 1938. (§ 956).

⁶³ § 2076 – § 2078 NOZ

3. Vybrané problematické aspekty právní úpravy a jejich řešení pomocí staré judikatury

V této kapitole se zaměřím na vybrané problematické aspekty dědické smlouvy, dovětku, odkazu a darování pro případ smrti v nové právní úpravě NOZ. Díky předcházejícím kapitolám jsem zjistil, že právní úprava NOZ se do značné míry inspiroje především právní úpravou ABGB. Je-li tomu tak, pak se domnívám, že právě rozsáhlá judikatura soudů k ABGB je řešením problematických aspektů právní úpravy ABGB v této oblasti.

Pro potvrzení nebo vyvrácení výše uvedené hypotézy tak zkoumám následující vybrané problematické aspekty, přičemž mým cílem je nejen pouhé „zjištění kompatibility“ starších soudních rozhodnutí, ale i získání a navržení řešení pro odstranění nedostatků nové právní úpravy zák. č. 89/2012 Sb. z hlediska zkoumaných institutů.

3.1 Dědická smlouva

3.1.1 Totožnost právní úpravy NOZ a ABGB

V předchozí kapitole své diplomové práce (kap. 2.1) jsem uvedl, že právní úprava dědické smlouvy tak, jak jí uvádí NOZ, je totožná s právní úpravou ABGB, ačkoliv ABGB se na rozdíl od NOZ omezuje pouze na dědickou smlouvu mezi manžely, což se jeví jako výrazně užší určení, než jak tomu činí NOZ. Totožností právní úpravy jsem však nemyslel totožnost rozsahu, ale především obsahu.

Pominu-li nyní obecná ustanovení o dědické smlouvě, která fakticky umožňují uzavření smlouvy nejen mezi manžely, tj. především ustavení ukládající nutnost zletilosti a svéprávnosti zůstavitele, nutnost osobního jednání a další ustanovení, pak přejdu rovnou k § 1585 odst.1 NOZ, což je základní omezující ustanovení pro dědickou smlouvu jako takovou, totiž nemožnost pořízení o celé pozůstalosti právě dědickou smlouvou. NOZ uvádí, že čtvrtina musí zůstat volná a pokud chce zůstavitel pořídit i o této čtvrtině (popřípadě o celé pozůstalosti), pak jedině formou závěti. Stejně omezení uvádí § 1253 ABGB, který hovoří o čisté čtvrtině, která vždy musí zůstat při pořízení dědickou smlouvou vyhrazena poslednímu pořízení. A právě zde spatřuji totožnost se všemi jejími důsledky. Otevírá se tak možnost použití starší judikatury týkající se dědické smlouvy mezi manžely právě na problematiku

dědické smlouvy uzavřené mezi ostatními osobami, které NOZ nově k této smlouvě opravňuje.

Příkladem k této problematice může být rozhodnutí Nejvyšší soudu v Brně ze dne 23. května 1923, R I 429/23⁶⁴, týkající se již zmíněného §1253 ABGB, aplikačně pak § 1585 odst. 1 NOZ. Judikát řeší otázku možnosti pořízení v dědické smlouvě ve prospěch druhého manžela též částkou menší než tři čtvrtiny pozůstalosti a ve zbytku pořízení závětí nebo odkazy. Judikát narazil na problém, kdy dědická smlouva mezi manžely určila celé pozůstalé jmění manželce pozůstalého s tím, že bude povinna zákonným dědicům zemřelého jménem odkazu vyplatit jednu třetinu čisté pozůstalosti. Spor nastal při výkladu §1253 ABGB, jelikož zákonní dědicové namítali, že dle tohoto ustanovení jim připadne odkazem jedna třetina nikoliv z celé pozůstalosti, ale pouze z té části, o které mohlo být dědickou smlouvou takto pořízeno. Jinak řečeno, z tří čtvrtin určené manželce je třeba z titulu odkazu jednu třetinu vydat a zbytek pozůstalosti, tj. jedna čtvrtina se pak rozdělí mezi dědice dle zákonné posloupnosti. Nejvyšší soud se přidržel smyslu ustanovení §1253 ABGB, a to zanechat alespoň jednu čtvrtinu volnou. Na tomto základě následně judikoval, že zůstavitel nemůže být omezen v možnosti současně s dědickou smlouvou pořídit i o zbylé čtvrtině, např. odkazem. Celým pozůstalostním jměním se tak i v dědické smlouvě bude vždy rozumět celá pozůstalost, nikoliv její tři čtvrtiny. Zřídil-li zde zůstavitel však odkaz odpovídající zákonným 25% procentům zvýšeným na 33%, pak není možno namítat jiný výklad.

Obdobným výklad byl použit také v rozhodnutí Nejvyššího soud v Brně ze dne 29. dubna 1932, R I 177/32⁶⁵, kdy soud konstatoval, že úmysl smluvních stran dědické smlouvy, zanechat veškerou pozůstalost in natura pozůstalému manželovi, proti vyplacení peněžité částky zákonným dědicům předemřelého manžela, neodporuje zákonu. Zákonný dědic je však oprávněn požadovat jen čistou čtvrtinu pozůstalosti v penězích, v níž je onen odkaz jemu určený obsažen.

Naprosto stejného výkladu lze užít při aplikaci §1585 odst. 1 NOZ. Pořídí-li tak zůstavitel dědickou smlouvou o celé pozůstalosti s tím, že minimálně jednu čtvrtinu pak odkazem určí třetí osobě, není možné dovolávat se neplatnosti. Konečně § 1585

⁶⁴ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník pátý (od čísla 2136 - 3354) obsahující rozhodnutí z roku 1923*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925, s. 878. (číslo 2647).

⁶⁵ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11303 do čísla 12252) obsahující rozhodnutí z roku 1932*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství Praha XII, 1933, s. 493. (číslo 11615).

odst. 1 poslední věta NOZ sice uvádí, že je tak možno učinit závětí, avšak dle výše uvedeného judikátu není vyloučeno zřízení odkazu, jelikož tento výklad bude i nadále odpovídat smyslu zákona vyjádřeného v tomto ustanovení a tudíž vyhoví obecným výkladovým požadavkům dle § 2 odst. 2 NOZ.

Výsledně tak docházím k závěru, že právní úprava dědické smlouvy v NOZ je obsahově vnitřně totožná s právní úpravou dědické smlouvy mezi manžely v ABGB a tudíž je možno využívat i další starší judikaturu pro problematiku dědické smlouvy.

3.2 Dovětek

3.2.1 Závěť či dovětek

Již v předchozí kapitole (kap. 2.2) jsem se věnoval problematice rozdílu mezi dovětkem a závětí a to vzhledem k obecnému ustanovení § 1498 NOZ a jeho vztahu k § 553 ABGB, když jsem definoval jejich rozdíl následovně: „*Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Ustanovuje-li dědice, pak je závětí. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.*“ V praxi však mohou vznikat případy, kdy i takto upřesněná definice nemusí být dostatečná k určení, zde se jedná o závěť či pouze dovětek.

Příkladem této situace a zároveň jejím řešením je rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 6. února 1923, R I 103/23⁶⁶. Zůstavitel ve své poslední vůli nikomu nezůstavil celou pozůstalost ani poměrnou část, ale pořídil pouze o jednotlivých věcech, které však nevyčerpaly celé pozůstalostní jmění. Zůstavitel v pořizení výslovně „odkazuje“, avšak zároveň jako „osoba právnicky nevzdělaná“ označuje všechny bez rozdílu za „dědice“ a vyhrazuje si „právo změnit poslední pořizení co do odkazu nebo v celém jeho znění, i co do ustanovení dědiců“. Soud došel k zajímavému závěru, že v tomto případě se jedná o dovětek, jelikož v textu dle znění a jeho obsahu chybí výrok, který by ustanovoval dědice, tj. nástupce do všech svých práv a závazků. Soud v případě nespátřil tento úmysl zůstavitele a také „dědicové“ s tím nebyli srozuměni.

⁶⁶ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník pátý (od čísla 2136 - 3354) obsahující rozhodnutí z roku 1923*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925, s. 182. (číslo 2242).

Z judikátu tak lze vyčíst, že i označení osob slovem „dědic“, nemusí být dostatečným k naplnění požadavku podmínky, že je-li ustanoven dědic, pak se jedná o závěť. Přílišný formalismus v obdobných případech by totiž vždy vedl k závěru, že se jedná o závěť, s přihlédnutím k „osobám právnicky nevzdělaným“, které jen těžko budou chápat rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem. A to přesně vystihl i tento judikát. Lze tak učinit závěr, že pouhé označení osob slovem „dědic“ je nedostačující pro určení, zda se jedná o závěť či dovětek. Je tak nutno zkoumat, zda zde byl úmysl zůstavitele ustanovit dědice nebo zřídit odkaz. Domnívám se, že v případech, kdy v textu bude pořízeno pouze o jednotlivých věcech, byť by to byly nemovitosti a za předpokladu obšírného výčtu (dle judikátu: „statek č.p. 5 se všemi poli, lesem se všemi stavbami, dobytkem, se všemi stroji, jak stojí a leží“) a k tomu bude zcela chybět formální sousloví „ustanovuji dědicem“, pak lze mít za to, že takovéto pořízení má být z vůle zůstavitele dovětkem. Dovětkem proto, že zůstavitel nařizuje odkazy, podmínky, příkazy a jiné, ale neustanovuje dědice, tj. nástupce do všech práv a závazků.

Obdobný názor vyjádřil Nejvyšší soud v Brně dále v rozhodnutí ze dne 29. září 1932, R I 738/32⁶⁷, kdy opět došlo k pořízení pouze o jednotlivých věcech, které nevyčerpaly celé pozůstalostní jmění. Poslední pořízení opět užívalo výrazů „dědit“ a „dědic“, avšak opět chyběl výrok o ustanovení za dědice. I v tomto případě bylo poslední pořízení jen dovětkem.

3.2.2 Zrušení dřívějšího dovětku pozdějším

Dle § 1498 poslední věty NOZ platí, že co je stanoveno o závěti, platí obdobně o dovětku. V případě zrušení dřívějšího dovětku dovětkem pozdějším pak dochází k obdobné aplikaci § 1576 NOZ (Pořízení nové závěti). Řečeno obdobně: pořízením pozdějšího dovětku se dřívější dovětek ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdějšího dovětku obstát. Také ABGB znal stejné pravidlo. V § 714 ABGB je uvedeno, že „pozdějším dovětkem, jichž může několik vedle sebe obstát, zrušují se dřívější odkazy nebo dovětky jen potud, pokud s tímto jsou v odporu“. Přesto však doslovný výklad tohoto ustanovení může vést k chybným závěrům.

⁶⁷ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11781) obsahující rozhodnutí z roku 1932, část II.* 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství Praha XII, 1932, s. 1011. (číslo 11935).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 6. listopadu 1923, Rv I 1162/23⁶⁸ řešilo případ, kdy v dřívějším dovětku byl stanoven jistý odkaz, který však v dovětku pozdějším již uveden nebyl. Původní odkazovník uplatňoval výše uvedené pravidlo § 714 ABGB, že nedošlo ke zrušení dřívějšího dovětku pozdějším, jelikož ten pozdější výslovně nezrušit jeho odkaz (např. odkázáním věci jinému odkazovníkovi) a tudíž oba dovětky vedle sebe obostojí. Soud však došel k zajímavému poznatku. Oba dovětky byly doslovně shodné, jen v pozdějším byla vynechána pasáž zřizující sporný odkaz. Soud tak došel k závěru, že jednoznačným úmyslem zůstavitele bylo předchozí odkaz (potažmo dovětek) zrušit a zcela jej nahradit novým, protože zůstavitel nemohl sledovat jiný účel, když neprovedl žádnou jinou změnu. Došlo tak k „prolomení“ pravidla obstaní dvou dovětky vedle sebe, ale zároveň i o jeho potvrzení. To zdůvodnil soud následně: „Náhled tento odpovídá §714 ABGB. Oba tyto dovětky nemohou vedle sebe právně trvati, ježto si co do ustanovení, v pozdějším dovětku vynechaného, odporují jako klad a zápor, byť jen mlčky vyslovený“.

Domnívám se, že principy, na kterých stojí tento judikát, lze použít i při výkladu § 1576 NOZ ohledně zrušení dřívějšího dovětku pozdějším. Vynechá-li zůstavitel při sepisování pozdějšího dovětku určité ustanovení o odkazu, stanovení podmínky, doložky času nebo uložení příkazu za předpokladu, že zbytek dovětku má být doslovným zněním dřívějších dovětky, pak vedle sebe neobstojí, jelikož úmysl zůstavitele byl zrušit dřívější dovětek pozdějším, byť jen mlčky. Domnívám se, že vzhledem k § 1576 NOZ lze obdobný princip uplatňovat i ve vztahu závětním.

3.2.3 Dopis dovětkem

Dle § 1498 NOZ, není-li v posledním pořízení ustanoven dědic, jedná se o dovětek. I dovětek však musí obsahovat nařízení odkazu, stanovení odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Nejvyšší soud v Brně se však ve svém rozhodnutí ze dne 4. května 1933, R II 156/32⁶⁹ setkal s dopisem, v němž zůstavitel sděluje, že učinil poslední pořízení a že v něm učinil odkaz.

⁶⁸ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník pátý (od čísla 2750 - 3354) obsahující rozhodnutí z roku 1923, část II.* 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925, s. 1748. (číslo 3126).

⁶⁹ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11303 do čísla 12252) obsahující rozhodnutí z roku 1932.* vydání. Praha: Právnícké vydavatelství Praha XII, 1933, s. 530. (číslo 11638).

Zůstavitel sdělil dopisem Leopoldině K., že ve své závěti ustanovil univerzálními dědici své syny a že jim uložil, aby nezletilému synu Leopoldiny K. vyplatili odkaz 50.000 Kč. Leopoldina K. se domáhala, aby byl dopis prohlášen za poslední pořízení. Soud dospěl k závěru, že ani za předpokladu chybějící závěti, na který dopis odkazoval, nelze mít tento dopis za poslední pořízení, jelikož je pouhým sdělením, že zůstavitel ve své závěti zřídil odkaz ve prospěch syna Leopoldiny. Tento dopis není ani dovětkem zřizujícím tento odkaz, protože je sdělením o jiné konstitutivní listině.

Ačkoliv závěr soudu byl od počátku zřejmý, tzn. že pouhý dopis nemůže být dovětkem, je nutno podotknout, že pouze za předpokladu, že i ohledně odkazu odkazuje na jinou konstitutivní listinu, závěť. V případě, kdyby dopis sice sděloval existenci závěti a její obsah, ale nad to sám zřizoval odkaz (tzn. samotná závěť by o odkazu nehovořila), pak by i takovýto dopis mohl být považován za dovětek.

3.3 Odkaz

3.3.1 Odkazovník či dědic

Jakmile nabyde NOZ účinnosti, budou se postupem času množit spory, zda zůstavitel v závěti ustanovil dědické podíly nebo zda se jedná pouze o odkazy. Jak jsem již mnohokrát uváděl, rozhodujícím bude především zkoumání úmyslu zůstavitele (viz např. kap. 3.2.1). Jelikož zde však budou vždy vznikat rozpory mezi skutečnou vůlí zůstavitele a vůlí písemně zachycenou, například v závěti, bude třeba vždy přihlížet i k interpretačním pravidlům, která vytvoří praxe.

Zajímavým případem k této problematice je rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 28. května 1924, R I 428/24.⁷⁰ V posledním pořízení přistoupil zůstavitel k vypočítávání jednotlivých věcí, které se „měly dostat“ jeho dceři Anně a ostatní zanechal s formulací „vše ostatní náleží mé dceři Marii“. Soud řešil otázku, zda Anna je dědičkou nebo pouhou odkazovnicí. Navíc obě dcery namítaly, že se nejedná o závět, ale o pouhý dovětek, jelikož ani jedna nebyla „ustanovena dědičkou“, tudíž nebylo vyhověno zákonu. Soud dospěl k dílčímu závěru, že každé prohlášení zůstavitele, že určité osobě zanechává svou pozůstalost

⁷⁰ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník šestý (od čísla 3355 - 4520) obsahující rozhodnutí z roku 1924*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1925, s. 833. (číslo 3914).

buď celou, nebo nějakou její v celku určenou část (zlomek), je ustanovení dědicem. Soud konstatoval: „Stačí, když úmysl zůstavitelův je jasný...“. Individuálně určené věci byly soudem označeny za odkazy, přičemž „vše ostatní“ neomezeno individuálním určením pak za dědictví.

Je třeba si uvědomit, že v tomto případě by se sice mohlo jevit, že se jedná o výčet individuálně určených věcí a navíc absentující sousloví o „ustanovení dědice“ svádí k závěru, že se jedná pouze o odkazy. V tomto případě však zůstavitel úmyslně vyčlenil podmnožinu individuálně určených věcí s tím, že zbytek množiny má stihnout jiný právní osud. Klíčovým souslovím je „vše ostatní“. Lze usuzovat, že nyní jsou zde míněny i práva a závazky zůstavitele, které mají přejít na nabyvatele. Domnívám se, že z tohoto případu lze vytvořit jisté jednoduché výkladové pravidlo, které dozajista řeší i stejnou situaci, která by nastala za účinnosti NOZ. Každé prohlášení zůstavitele, že určité osobě zanechává vše, část, zbytek, poměr, podíl na pozůstalosti je ustanovením za dědice, jelikož tento zlomkem vyjádřitelný podíl sebou nutně nese úmysl zůstavitele obtížit nabyvatele i závazky.

3.3.2 Odkaz, příkaz a nadace

NOZ přináší kromě možnosti zřídit odkaz také další možnosti pro zůstavitele, kterými jsou vedlejší doložky v závěti, mezi které patří jak příkaz (§1569 NOZ) tak možnost zřídit nadaci (§ 309 odst. 1 NOZ), přičemž nadace mohla být závětí zřízena i za stávajícího občanského zákoníku⁷¹ (§ 477 odst. 2 OZ). Jak jsem již uvedl výše, může být velice obtížné určit, zda zůstavitel ustanovil dědice nebo zřídil odkaz. Díky možnosti příkazů však lze tuto otázku rozšířit o další prvek – právě příkaz.

V rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 12. května 1925, Rv I 581/25⁷² řešil soud otázku rozdílu mezi odkazem a příkazem dle § 709 ABGB (stávající § 1569 NOZ). Zůstavitelka odkázala svůj dům Spolku pro ochranu zvířat s tím, že spolek je povinen do 3 měsíců prodat dům manželům V. za 30.000,- Kč a z těchto peněz vyplatit další odkazy. Spolek však odkaz nepřijal a dům připadl zákonným dědičkám. Manželé V. se domáhali podpisu kupní smlouvy proti dědičkám. Nejvyšší soud řekl, že rozdíl mezi příkazem dle

⁷¹ Zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník sedmý (od čísla 4521 - 5608) obsahující rozhodnutí z roku 1925*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství v Praze, 1926, s. 875. (číslo 5029).

§ 709 ABGB (stávající § 1569 NOZ) a odkazem, který je v širším smyslu také příkazem, záleží v tom, že odkaz má vždy za účel majetkový prospěch obmyšlené osoby, přičemž u příkazu tento účel není. U příkazu dále schází oprávněný, který by mohl vymáhat plnění na osobě zatížené příkazem. U odkazu je primární zůstavitelův úmysl poskytnout obmyšlené osobě majetkový prospěch, kdežto u příkazu se jedná o zatížení toho, komu je příkaz určen⁷³. Nejvyšší soud zdůraznil úmysl zůstavitelky poskytnout peněžitou podporu k blahu trpících zvířat, nikoliv spolek pouze zatížit. Příkaz zůstavitelky je tak nutno vykládat jako odkaz. Jelikož spolek odmítl, zůstal odkaz v pozůstalostní podstatě a zákonné dědičky jsou povinny prodat dům odkazovníkům, manželům V.

Ani NOZ nedefinuje rozdíl mezi odkazem a příkazem, tudíž je tato otázka i dnes aktuální. V tomto lze zcela jednoznačně převzít argumentaci Nejvyššího soudu v Brně, že odkaz má vždy za účel majetkový prospěch obmyšlené osoby, přičemž u příkazu tento účel není. V mnohých případech však bude třeba jít ještě dál. Předchozí judikát rozšířil otázku odkazu nebo ustanovení dědice o třetí prvek, příkaz. Judikatura však šla ještě dál, jelikož soud došel k závěru, že navíc je třeba zkoumat i možnost zřízení nadace.

V rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně ze dne 15. října 1924, R I 619/24⁷⁴ řešil soud otázku, zda uložení příkazu není zřízením nadace, tzn. rozdíl mezi příkazem a zřízením nadace. Zůstavitelka v závěti kromě jiných „zbožných odkazů“ ustanovila, aby ve výroční den jejího úmrtí byla pokaždé sloužena zádušní mše svatá. Pozůstalostní soud tak vyrozuměl univerzálního dědice, že dokud „nezapraví“ veškeré odkazy, nevydá mu odevzdací listinu. Odvolací soud vyhověl dědici a uložil mu „zapravit“ pouze ostatní zbožné odkazy. Odvolací soud odůvodnil, že ustanovení o sloužení mše nelze považovat za nadaci, jelikož zůstavitelkou nebyla určena částka, která má být k zřízení této nadace vyhrazena. Odvolací soud tak řekl, že nelze toto ustanovení vykládat jinak, než jako příkaz dědici, jelikož zůstavitelka dozajista neměla úmysl zřídit zvláštní právnickou osobu, nadaci.

Nejvyšší soud tak musel vyřešit otázku rozdílu mezi příkazem a zřízením nadace. Považoval-li odvolací soud úmysl zůstavitelky zřídit zvláštní právnickou osobu pro účely konání každoroční zádušní mše jako za absurdní, vyslovil Nejvyšší soud následující. Povinná

⁷³ Nejvyšší soud v rozhodnutí uvádí: viz Pfaff, Hofmann, kom. K obč. zák.; exkursy II. Str. 329; Dr. Armin Ehrenzweig, System des österr. Allgem. Privatrechtes II. Sv., § 502, II. a rozh. Nejv.soudu ze dne 23. prosince 1919, č.j. Rv II 249/19-1.

⁷⁴ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník šestý (od čísla 4101) obsahující rozhodnutí z roku 1924, část II.* 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925, s. 1402. (číslo 4270).

úcta k poslední vůli vyžaduje výklad ve smyslu, že zůstavitelka uskutečnění svého přání, aby byla sloužena mše svatá, nechtěla učinit závislým na konkrétním dědici, protože po jeho smrti by již její přání nebylo dále zabezpečováno, ale její úmysl šel k zabezpečení jejího přání na věčné časy. Kýženeho účelu tak nelze dosáhnout příkazem, nýbrž pouze zřízením nadace. Není na překážku, že zůstavitelka neurčila částku pro tyto účely. Postačí, je-li částka věnovaná nadaci alespoň určitelná.

Z tohoto rozhodnutí soudu tak vyvozují, že nemusí být podstatná vůle zůstavitele, zda zřídí nadaci či dá příkaz. Soud došel k poznání, že proveditelnost přání zůstavitelky v závěti je možná pouze pomocí zřízení nadace. Dle § 1494 odst. 2 NOZ je třeba závěť vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, v tomto případě její proveditelnosti. Z tohoto důvodu by v tomto konkrétním případě, kdyby byl řešen za účinnosti NOZ, musel nutně soud dojít ke stejnému závěru. I kdyby zůstavitelka označila svůj příkaz slovem „odkaz“, musel by soud zkoumat, jak lze reálně splnit přání zůstavitelky. I kdyby bylo úmyslem zůstavitelky zřídít odkaz, pak právě smysl pro zřízení takového odkazu tkvěl a šel k proveditelnosti. Jak řekl Nejvyšší soud: „Kýženeho účelu tak nelze dosáhnout příkazem, nýbrž pouze zřízením nadace“.

Oba judikáty tak lze shrnout slovy § 1494 odst. 2 NOZ: „Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele“. V prvním případě je nutno zkoumat úmysl zřídít majetkový prospěch obmyšlené osoby, tzn. zřídít odkaz nebo pouze zřídít příkaz, bez majetkového prospěchu zatížené osoby a v druhém případě příkaz, tzn. neexistenci majetkového prospěchu zatížené osoby, versus úmysl zůstavitele zabezpečit vykonávání příkazu pro věčné časy, což je umožněno pouze zřízením nadace.

3.4 Darování pro případ smrti

3.4.1 Darování pro případ smrti nebo odkaz

Již v předchozí kapitole (kap. 2.3) jsem se podrobně zabýval souvztažností § 2063 NOZ a § 1594 odst. 2 NOZ, tzn. problematikou považování darování pro případ smrti za odkaz. Pominu-li chybnou formulaci ustanovení § 1594 odst. 2 NOZ, kterou jsem ve výše jmenované kapitole zkoumal, pak chci nyní vyzdvihnout právě důležitost, potažmo nezbytnou nutnost správné formulace obou těchto ustanovení při posuzování, zda se jedná o darování pro případ smrti nebo o odkaz.

Nejvyšší soud v Brně se ve svém rozhodnutí ze dne 3. března 1932, Rv I 15/31⁷⁵ zabýval problémem, kdy zůstavitel odevzdal vkladní knížku ještě za svého života třetí osobě, přičemž si ponechal právo až do své smrti s ní nakládat. Zároveň však prohlásil, že co zbude na vkladní knížce po jeho smrti, bude náležet tomu, komu byla vkladní knížka odevzdána. Spor vyvstal v okamžiku, kdy se dědic zůstavitele domáhal vrácení vkladní knížky do pozůstalosti. Ustanovení § 956 ABGB říká, že darování pro případ smrti, k jehož splnění má dojít až po smrti dárce platí jako odkaz. Dle § 2063 NOZ platí konstrukce obdobná, jelikož darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje jako odkaz. Nejvyšší soud dovodil, že se jedná o darování pro případ smrti, avšak díky chybějícím náležitostem pro posuzování takového darování jako smlouvy, tj. především chybějící zřeknutí se dárce dar odvolat a o tom vystavení písemné listiny (§ 956 věta druhá ABGB, § 2063 věta druhá NOZ), pak takové darování pro případ smrti je nutné dále posuzovat výlučně jako odkaz z hlediska požadavků § 956 věta první ABGB, nyní § 2063 věta první ABGB. Darování pak platí jako odkaz, jen pokud je šetřeno předepsaných náležitostí pro odkaz (§ 956 věta první ABGB, § 1594 odst. 1 NOZ - možnost zřídit odkaz pouze v pořízení pro případ smrti). Jelikož je zřejmé, že nebyla zachována předepsaná forma pro poslední pořízení, kterým by byl tento odkaz zřízen, pak není platný ani tento odkaz a žalovaný (obdarovaný) musí vkladní knížku vrátit do pozůstalosti.

Posoudím-li tento případ pouze dle NOZ, tak darování pro případ smrti, které nesplnilo náležitosti dle § 2063 NOZ je posuzováno jako odkaz. Duplicitně dle § 1594 odst. 2 je opět takovéto darování posouzeno jako odkaz. Jelikož však nebyly splněny formální náležitosti pro odkaz, tzn. chybělo pořízení pro případ smrti (např. závěť), kde by byl tento odkaz zřízen, jedná se o odkaz neplatný. Má-li tak třetí osoba věc u sebe, je po smrti zůstavitele povinna věc vrátit do pozůstalosti. Je třeba dodat, že úmysl zůstavitele měl závažnou vadu, neboť ustanovení o formách posledních pořízení je nutno vykládat přísně, neboť jediné předepsaná forma je zárukou skutečného projevu vůle zůstavitele.

Je však třeba dodat, že v případě dodržení předepsané formy by byl odkaz platný s tím, že k předání odkazu došlo již za života zůstavitele. Odkazovník by byl pouze schovatelem a to i po smrti zůstavitele, jelikož není oprávněn sám měnit právní důvod držby. I tak by měl povinnost vrátit věc do pozůstalosti a teprve následně by nabyl věci jako odkazu. V opačném

⁷⁵ VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11303 do čísla 12252) obsahující rozhodnutí z roku 1932*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství Praha XII, 1933, s. 203. (číslo 11435).

případě by docházelo k obcházení zákona, neboť dluh neplatný jen pro nedostatek formy nelze vymáhat, tudíž by ani sám zůstavitel nemohl požadovat předmět darování (odkazu) zpět a tudíž by došlo k popření pravidla o odvolatelnosti posledních pořízení.

Znovu je tak třeba podtrhnout význam vzdání se práva dar odvolat a o tom vydání listiny, aby bylo možno usuzovat o darování pro případ smrti. V opačném případě bude nejen posouzeno, že jde o odkaz bez dalšího, ale bude třeba řešit otázku, zda byly dodrženy formální náležitosti odkazu. Pokud nebudou, pak je i tento odkaz neplatný.

4. Shrnutí změn de lege ferenda

Na základě mé práce jsem dospěl k výzkumným poznatkům, které řeší problematiku nové právní úpravy pomocí dvou způsobů. Prvním z nich je řešení problematiku jevů zákonné úpravy a praktických otázek z jednotlivých případů pomocí novelizace znění zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Toto řešení lépe vyhovuje formalistickému přístupu v jednotlivých případech, kdy zákon sám řeší daný problém. Druhým řešením je využití výkladových pravidel starší judikatury při aplikaci, tzn. řešení odpovídající quasi precedenčnímu systému⁷⁶ za předpokladu, že jakékoliv odchýlení od již jednou judikovaného výkladu bude nutno řádně odůvodnit, tj. konkrétně zdůvodnit, proč soud nevyužije již jednou judikovaného výkladu.

Z těchto důvodů tak v této kapitole shrnuji mým výzkumem zjištěné nedostatky nové právní úpravy uvedené v NOZ v oblasti dědické smlouvy, dovětky, odkazu a darování pro případ smrti, respektive návrhy novelizací příslušných ustanovení a právní věty sloužící pro výklad problematiku aspektů.

4.1 Návrhy změn paragrafových znění

K dovětky:

§ 1498

„Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Ustanovuje-li dědice, pak je závěti. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětky.“⁷⁷

K odkazy:

§ 1594 odst. 2

„Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat a nevydal mu o tom listinu.“⁷⁸

⁷⁶ K závaznosti judikatury soudů viz: MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 20 -24. nebo: GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 77.

⁷⁷ Znění § 1498 dle NOZ: *„Dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz. Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětky.“*

K darování pro případ smrti:

§ 2063

„Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tímto není dotčen § 2057 ani ustanovení § 2068 až § 2078 o odvolání daru pro nouzi a pro nevděk.“⁷⁹

4.2 Výkladová pravidla

K dědické smlouvě:

- I. Celým pozůstalostním jměním se v dědické smlouvě bude vždy rozumět celá pozůstalost, nikoliv její tři čtvrtiny. Pořídí-li tak zůstavitel dědickou smlouvou o celé pozůstalosti s tím, že minimálně jednu čtvrtinu pak odkazem určí třetí osobě, není možné dovolávat se neplatnosti.

K dovětku:

- I. Označení zůstavitelem je nerozhodné, rozhoduje obsah.
- II. Slovní vyjádření „upsání celého jmění“, „věnování celého jmění“, „věnování zbytku jmění po vyplacení odkazů“ je nutno považovat za ustanovení dědice a tudíž za zřízení závěti, nikoliv dovětku.
- III. I označení osob slovem „dědic“, nemusí být dostatečným k naplnění požadavku podmínky, že je-li ustanoven dědic, pak se jedná o závěť.
- IV. V případech, kdy v textu bude pořízeno pouze o jednotlivých věcech, byť by to byly nemovitosti a za předpokladu obšírného výčtu a k tomu bude zcela chybět formální sousloví „ustanovuji dědicem“, pak lze mít za to, že takovéto pořízení má být z vůle zůstavitele dovětkem.
- V. Vynechá-li zůstavitel při sepisování pozdějšího dovětku určité ustanovení o odkazu, stanovení podmínky, doložky času nebo uložení příkazu za předpokladu, že zbytek dovětku má být doslovným zněním dřívějších dovětků,

⁷⁸ Znění § 1594 odst. 2 dle NOZ: „Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se považuje za odkaz, pokud se dárce nevzdal práva dar odvolat.“

⁷⁹ Znění § 2063 dle NOZ: „Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar odvolat a vydá o tom obdarovanému listinu. Tímto není dotčen § 2057.“

pak vedle sebe neobstojí, jelikož úmysl zůstavitele byl zrušit dřívější dovětek pozdějším, byť jen mlčky.

K odkazu:

- I. Každé prohlášení zůstavitele, že určité osobě zanechává vše, část, zbytek, poměr, podíl na pozůstalosti je ustanovením za dědice nikoliv odkazem, jelikož tento zlomkem vyjádřitelný podíl sebou nutně nese úmysl zůstavitele obtížit nabyvatele i závazky.
- II. Má-li zůstavitel v úmyslu zřídit majetkový prospěch obmyšlené osobě, pak zřizuje odkaz. Chybí-li majetkový prospěch zatížené osoby, pak se jedná o příkaz. Úmysl zůstavitele zabezpečit vykonávání příkazu pro věčné časy, je umožněn pouze zřízením nadace.

K darování pro případ smrti:

- I. Neodvolatelnost darování pro případ smrti však není absolutní. I darování pro případ smrti lze odvolat pro nouzi, nevděk, pro zkrácení povinné výživy, pro zkrácení povinného dílu, pro zkrácení věřitelů a pro později narozené.
- II. Darování pro případ smrti, které nespĺnilo náležitosti dle § 2063 NOZ je posuzováno jako odkaz. Nespĺňuje-li však formální náležitosti pro odkaz, tzn. chybí pořízením pro případ smrti (např. závěť), kde by byl tento odkaz zřízen, jedná se o odkaz neplatný.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo porovnat právní úpravu nových institutů pořízení pro případ smrti v zákoně č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, s právní úpravou předcházející a to zejména s právní úpravou k tomuto tématu upravenou ve Všeobecném občanském zákoníku, popřípadě s navazujícím návrhem občanského zákoníku z roku 1937, občanskými zákoníky z let 1950 a 1964 a nakonec i obdobou právní úpravou rakouskou. Novými instituty pořízení pro případ smrti jsem pro účely této práce označil dědickou smlouvu, dovětek a odkaz, ale i darování pro případ smrti, které stojí systematicky mimo právní úpravu dědického práva, ačkoliv se domnívám, že právě z hlediska systematizace by mělo následovat osud dědické smlouvy a tudíž by mělo být navráceno zpět k dědickému právu, tak jak jsem uvedl ve své práci.

Základní hypotéza pro mou práci byla kontinuita NOZ a ABGB, díky které by bylo možno v otázce nových institutů pořízení pro případ smrti řešit problematické aspekty především pomocí starší judikatury, tzn. judikatury ABGB. K verifikaci této hypotézy bylo nejprve nutno zodpovědět si základní otázku a to, jaké jsou problematické aspekty právní úpravy nových institutů pořízení pro případ smrti v NOZ.

Ačkoliv důvodová zpráva k NOZ označuje za inspirační zdroje mnohdy návrh občanského zákoníku z roku 1937, dále pak švýcarský občanský zákoník, popřípadě další současné evropské soukromoprávní kodexy, nešlo v rámci mé práce přehlédnout neobvyklou podobnost či obdobnost právě s právní úpravou ABGB. Do jisté míry může tento fakt pramenit z historické skutečnosti vzniku návrhu občanského zákoníku 1937, který čerpal z ABGB, což potvrzuje i komentářová literatura dané doby. Nicméně podobnost právní úpravy ABGB a NOZ mi dala prostor pro zkoumání problematických aspektů především těchto dvou právních úprav. Každý problematický aspekt, který se objevoval v ABGB, se velmi často potkal se stejnou problematikou v NOZ, což nakonec umožnilo podrobný výzkum v této oblasti s cílem zodpovědět základní hypotézu mé práce a naplnit tak i její cíl.

Při postupném výzkumu jsem došel k závěru, že má hypotéza o kontinuitě obou zákonů byla správná. Nejprve obdobná systematika obou zákonů v oblasti nových institutů pořízení pro případ smrti, následně obdobné rozdělení pravidel pro jednotlivé instituty mezi jednotlivá

ustanovení a nakonec konkrétní ustanovení obou zákonů, která se dala navzájem párovat jako totožná. Příkladně klíčová ustanovení § 1585 odst. 1 NOZ a § 1253 ABGB k dědické smlouvě, obdobně § 1498 NOZ a § 553 ABGB k dovětku, § 2063 NOZ a § 956 ABGB a mnoho dalších. Obdobně či podobně definovaná ustanovení v sobě nesla předpoklad vzniku stejných problematických jevů při jejich aplikaci, což by znovu potvrdilo mou hypotézu. Jedinou možností bylo srovnání aplikovatelnosti starší judikatury na vybrané problematické jevy, které se objevovaly jak v ABGB, tak v NOZ. Zjistil jsem, že starší judikatura pro vybrané problematické jevy nových institutů pořízení pro případ smrti přinášela řešení, která byla po nalezení obdobných ustanovení v obou zákonech možno přímo aplikovat. Díky tomu se mi podařilo formulovat výkladová pravidla pro jednotlivé problematické aspekty právní úpravy, jako možnost odvolatelnosti daru při darování pro případ smrti, výjimku o dvou dovětcích, které vedle sebe neobstojí i když pozdější jen zopakuje dřívější, rozdíl mezi odkazem, příkazem a zřízením nadace a mnoho dalších. Díky tomu se mi zároveň podařilo navrhnout změny některých ustanovení NOZ tak, aby byla odstraněna jejich spornost při výkladu, popřípadě nedostatky při jejich aplikaci, jako tomu je například v § 2063 a § 1594 odst. 2 NOZ, kdy nedokonalá duplicita ustanovení mohla vést k různým výkladům při určení rozdílu mezi darováním pro případ smrti a odkazem.

Výše uvedené tak plně potvrdilo mou hypotézu, že právní úprava NOZ s drobnými odchylkami kopíruje právní úpravu ABGB v ustanoveních o nových institutech pořízení pro případ smrti. Při srovnání s návrhem občanského zákoníku z roku 1937 a navíc srovnání s dosud platným zněním ABGB v podobně rakouského soukromého práva jsem došel k překvapivému zjištění. Návrh z roku 1937 zpracovával zkoumané instituty vehementně stejně, jako tomu činilo ABGB. Nadto se ABGB v Rakousku do dnešní doby v této oblasti vůbec nezměnilo, lépe řečeno i přes objevené problematické aspekty přes 200 let staré právní úpravy nedošlo v Rakousku k novelizaci, neboť jasný výklad, který poskytuje starší i současná rakouská judikatura, se ukázal jako plně dostačující a mnohdy lépe vyhovující než případná novelizace zákona.

Cíl mé diplomové práce tak je bezezbytku naplněn. Porovnal jsem právní úpravu nových institutů pořízení pro případ smrti v novém občanském zákoníku s vymezenými právními úpravami, včetně rakouské. Potvrdil jsem svou hypotézu o kontinuitě ABGB a NOZ. Výsledkem mé práce je tak potvrzení možnosti plně využít starší judikaturu na problematické aspekty nové právní úpravy a to ihned po vstupu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v účinnost.

Bohužel stanovený rozsah pro diplomovou práci mi nedovolil kompletní a úplné srovnání celé právní úpravy nových institutů pořízení pro případ smrti a to především díky rozsáhlé právní úpravě a problematice, například odkazů. Na základě toho bych proto navrhoval soustředit příští výzkum podrobně zejména na problematické aspekty právní úpravy jednotlivých druhů odkazů. Zcela samostatný výzkum by mohl být věnován otázce pravidel určování, vytvořených starší judikaturou, zda je určitá závěť pouze dovětkem, odkaz příkazem či darování pro případ smrti odkazem. V neposlední řadě se pak otevírá prostor pro podrobný výzkum při zkoumání dědické smlouvy, jakožto smíšeného právního útvaru mezi smlouvou a závětí, a to především se zaměřením na aplikaci konkrétních ustanovení o smlouvách s použitím judikatury.

Tématem mé diplomové práce se v širším smyslu zabývalo mnoho autorů. V užším smyslu, tzn. k otázce kontinuity občanských zákoníků, je zatím současná literatura naprosto nedostatečná, jelikož naprosto chybí literatura komentářová k novému občanskému zákoníku, která by se obdobně jako já ve své diplomové práci věnovala konkrétním ustanovením, jejich výkladu, problematickým aspektům a dohledání aplikovatelné judikatury. Z těchto důvodů se domnívám, že nejlepší odbornou literaturou pro zkoumanou problematiku je především *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému* autorů Rouček a kol. z roku 1936 a dále pak rozsáhlá sbírka judikatury Františka Vážného *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských*, která obsahuje kompletní judikaturu z let 1919 - 1945.

Závěrem chci říci, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, navrácí českému dědickému právu především úctu k poslední vůli zůstavitele, což se intenzivně projevuje téměř v každém ustanovení mnou zkoumaných institutů. Úmysl zůstavitele je klíčový pro řešení téměř všech problematických aspektů, se kterými jsem měl možnost se během svého výzkumu judikaturních řešení setkat. Přání vyjádřené zůstavitelem v pořízení pro případ smrti bylo v drtivé většině pro soudy natolik závazné, že se neptaly, který institut chtěl zůstavitel využít, ale naopak který institut mají aplikovat, aby bylo úmyslu zůstavitele učiněno zadost. K určení skutečného úmyslu zůstavitele právě ve sporných případech bude třeba zaujmout jednotné řešení a klíčem k němu je právě starší judikatura z dob účinnosti ABGB na našem území a tomu odpovídající komentářový výklad.

Seznam použitých zdrojů

I. Zákony a důvodové zprávy

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva, dostupné jako: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Návrh občanského zákoníku z r. 1937 a důvodová zpráva* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_01.htm>.
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (česká verze),
- Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (rakouská verze označena *JGS Nr. 946/1811*), online dostupné v aktuálním znění na: Bundeskanzleramt: RIS. *Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Fassung vom 11.09.2012* [online]. ris.bka.gv.at, 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012] Dostupné na <<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>>.
- Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého,
- Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., dostupná jako: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Důvodová zpráva k z. č. 40/1964 Sb.* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm>.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 141/150 Sb., dostupná jako: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna: *Důvodová zpráva k z. č. 141/1950 Sb.* [online]. 11.9.2012 [cit. 11. 9. 2012], Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_07.htm>.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. 1120 s.

II. Komentáře a sbírky judikatury

- ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 3. Díl § 531 – 858*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936. 680 s.
- ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 4. Díl § 859 – 1089*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936. 866 s.
- ROUČEK, František. In ROUČEK, František a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi – 5. Díl § 1090 – 1341*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936. 1011 s.
- RUMMEL, Peter. *Kommentar zum Allgemeine bürgerlichen Gesetzbuch mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG in zwei Bänden – 1. svazek §1-1174*. 3. neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník pátý (od čísla 2136 - 3354) obsahující rozhodnutí z roku 1923*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník pátý (od čísla 2750 - 3354) obsahující rozhodnutí z roku 1923, část II*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník šestý (od čísla 3355 - 4520) obsahující rozhodnutí z roku 1924*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník šestý (od čísla 4101) obsahující rozhodnutí z roku 1924, část II*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1925.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník sedmý (od čísla 4521 - 5608) obsahující rozhodnutí z roku 1925*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství v Praze, 1926.

- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11303 do čísla 12252) obsahující rozhodnutí z roku 1932*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství Praha XII, 1933.
- VÁŽNÝ, František. *Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech občanských – Ročník čtrnáctý (od čísla 11781) obsahující rozhodnutí z roku 1932, část II*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství Praha XII, 1932.

III. Ostatní monografie a periodické publikace

- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 343 s.
- JANEČKOVÁ, Eva, HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. 1. vydání Praha: Linde Praha, a.s., 2012. 208 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V.: Právo dědické*. 3. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků „Všehrd“, 1937. 158 s.
- KRÁLÍK, Lukáš. Prvorepublikové sbírky rozhodnutí a jejich aktuální aplikační využitelnost při rekodifikaci občanského práva. In VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 103 – 111.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 296 s.

Shrnutí

CHAMRÁD, P. *Nové instituty pořízení pro případ smrti v novém občanském zákoníku*. Olomouc 2013. Diplomová práce. Universita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta. Katedra občanského práva a pracovního práva. Vedoucí práce JUDr. Tomáš Tintěra.

Diplomová práce se zabývá novými instituty pořízení pro případ smrti v novém občanském zákoníku. Vybranými novými instituty jsou dědická smlouva, dovětek, odkaz a v širším slova smyslu také darování pro případ smrti. Tyto čtyři instituty mají svůj historický právní základ v našem právním systému díky Všeobecnému občanskému zákoníku (ABGB), občanskému zákoníku Rakouska-Uherska z roku 1811, který byl recipován do stejnojmenného občanského zákoníku Československa mezi 1. Světovou válkou a rokem 1950. V Rakousku slouží ABGB v podobě z roku 1811 do teď. Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., navazuje na dobu před rokem 1950, než byly tyto instituty zrušeny.

Otázkou je, zda je možné požívat stejná pravidla a výklady k řešení problematických aspektů těchto institutů nového občanského zákoníku a řešit je pomocí starší judikatury vycházející z ABGB. V současnosti neexistuje žádná právní literatura, jako jsou komentáře nebo učebnice, která by řešila mnoho problematických aspektů nové právní úpravy a proto je nutné zkoumat, jak řešit tyto problémy do doby než bude k dispozici nová literatura.

Tato práce přichází s neobvyklým řešením jak použít starý občanský zákoník, v tomto případě ABGB, po vyřešení otázky kontinuity/diskontinuity způsobené přijetím občanských zákoníků po roce 1950, a jak použít starou judikaturu, k řešení současných problematických aspektů nových institutů pro případ smrti v novém občanském zákoníku.

Summary

CHAMRÁD, P. *New institutes of arrangements on death in the new Civil Code*. Olomouc 2013. Dissertation. Palacký University Olomouc. Faculty of Law. Department of Civil Law and Labour Law. Supervisor JUDr. Tomáš Tintěra.

This thesis deals with new institutes of arrangement on death in relationship to the new Civil Code. The selected new ones are contracts of inheritance, codicil, bequest and in a broader sense also donation mortis causa. These four institutes have their historical legal roots in our law system in The Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), the Civil Code of Austria-Hungaria from 1811, which was incorporated in same named civil code Czechoslovakia between World War I and 1950. In Austria serves ABGB in form from 1811 to the present. The new Civil Code, Act No. 89/2012 Coll., follows on time before 1950, then were these institutes abolished.

The question is, if it is possible to use the same rules and interpretations to solve problematic aspects of these institutes of the new Civil code and solved them by an old court decisions based on ABGB. In this time there is no law-literature like new civil law commentaries or textbooks solving many problematic aspects of new legislation and that is why it is necessary to research how will be they solved until the new literature will be available.

This work comes with unusual solution how to use an old civil code, in this case the ABGB and after solving the question of continuity/discontinuity caused by civil acts after 1950, and how to use old court decisions in solving present problematic aspects of new institutes of arrangements on death in the new Civil Code.

Klíčová slova / Key words

Dědictví, pořízení pro případ smrti, dědická smlouva, dovětek, odkaz, darování pro případ smrti.

Heritage, arrangement on death, contracts of inheritance, codicil, bequest, donation mortis causa.